

Kansalaisjärjestöjen ja neljännen sektorin ehdotus Suomen hyvinvointitalouden seurantamittaristikoksi

Työpaperi 16/2024

Karoliina Kinnunen Mohr
Sonja Kärkkäinen
Mert Sola

© Kirjoittaja(t) ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
ISBN 978-952-408-284-6 (verkko)
ISSN 2323-363X (verkko)
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-284-6>

thl.fi

Työpaperi 16/2024 on tehty Suomen kestävän kasvun ohjelmassa (RRP). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on saanut rahoitusta Kestävän kasvun ohjelmaan EU:n kertaluonteisesta elpymisvälineestä (Next Generation EU).

Euroopan unionin rahoittama –
NextGenerationEU

Tiivistelmä

THL:n Hyvinvointitaloudellisten vaikutusten arviointimekanismi -hankkeessa kehitetään vuosina 2022–2024 työkaluja hyvinvointitaloudelliseen ohjaukseen ja seurantaan Suomessa. Osana hanketta THL halusi tunnistaa ja rajata suomalaisten kansalaisjärjestöjen ja neljännen sektorin edustamien ihmisten hyvinvoinnin seurannan kannalta keskeisimmät hyvinvointitalouden indikaattorit.

Tässä raportissa kuvataan kansalaisjärjestöjen ja neljännen sektorin osallistumisen prosessia ja tuloksia. Kyselyssä ja yhteiskehittämisen työpajassa selvitettiin, miten järjestöjen ja yhteisöjen toiminnassa edistetään hyvinvointitaloutta eli huomioidaan toiminnassa ekologinen, sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys.

Yhteiskehittämisen tuloksena järjestöt ja neljännen sektorin edustajat valitsivat seuraavat kymmenen indikaattoria, jotka toimijoiden mukaan ovat kaikkein keskeisimpiä kansalaisjärjestöjen ja neljännen sektorin edustamien ihmisten hyvinvoinnille:

- Luonnon ja ympäristön tila
- Luonnon ja ympäristön käyttö
- Lähipalveluiden saatavuus
- Sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuus
- Mielensterveys
- Yksinäisyys
- Taloudellinen eriarvoisuus
- Luottamus ja turvallisuuden kokemus
- Osallisuus ja inklusiivisuus
- Koettu hyvinvointi

Summary

The Finnish Institute for Health and Welfare (THL) is developing a knowledge-based wellbeing economy framework for Finland (2022–2024). The project is developing tools and processes for a wellbeing economy steering model. As part of this project THL wanted to work with Finnish non-governmental organizations (NGOs) to identify and prioritize the most central wellbeing economy indicators from the point of view of the people that these actors represent.

This report describes the process and results of engaging these NGOs. Through a survey as well as a co-creation workshop the aim was to find out how the NGOs are furthering the wellbeing economy in their work (i.e., considering ecological, social and economic sustainability).

As a result of the co-creation efforts, NGOs selected the following ten indicators they deemed most central to the wellbeing of the people they represent:

- State of nature and the environment
- Use of nature and the environment
- Access to local services
- Access to social and health services
- Mental health
- Loneliness
- Economic inequality
- Confidence and experience of security
- Participation and inclusion
- Perceived well-being

Sisällys

Työn lähtökohdat	5
Tiedonkeruun ja yhteiskehittämisen toteutus	7
Järjestöjen ja neljännen sektorin kartoittaminen	8
Tiedonkeruun toteutus	9
Yhteiskehittämisen toteutus	10
Indikaattoreiden valintaprosessi ja aineiston analyysi	12
Tulokset	17
Yhteiskehittämisen tuloksena syntynyt lista indikaattoreista	20
Kansalaisyhteiskunnan jo seuraamat hyvinvointitalouden indikaattorit	23
Kansalaisyhteiskunnan tapoja hyvinvointitalouden edistämiseen	25
Yhteenveto	29
Liitteet	35
Liite 1: Laaja listaus indikaattoreista ja ehdotuksista mittareiksi	35
Liite 2: Kyselyn runko suomeksi	39
Liite 3: Kyselyn runko ruotsiksi	45

Työn lähtökohdat

Hyvinvoinnin turvaaminen myös tuleville sukupolville edellyttää uudenlaisia päätoöksenteon malleja ja mittareita. Kestävä talous vaatii yhteiskunnan, joka investoi hyvinvointiin pitkällä tähtäimellä. Hyvinvointitalous luo mahdollisuuksia sosiaalisen, taloudellisen ja ekologisen kestävyuden nykyistä parempaan tasapainoon. Hyvinvointitalouden käsitettä on käytetty työkaluna keskustelussa kestävästä hyvinvoinnin ja talouden suhteesta. Hyvinvointitalouden päämääränä on oikeudenmukainen yhteiskunta, joka tarjoaa kaikille hyvän elämän edellytykset. YK:n kestävä kehityksen tavoitteet, poliittinen päätöksenteko eri tasoilla ja julkinen hallinto raamittavat hyvinvointitalouden edistämistä Suomessa. Yhteiskunnan muut sektorit, kuten yritykset, järjestöt, yhdistykset ja kansalaiset, toteuttavat sitä.

Suomen sosiaali- ja terveystalouden kattojärjestö SOSTE on puhunut hyvinvointitaloudesta jo usean vuoden ajan. Käsite esiteltiin laajemmin Suomen Euroopan unionin puheenjohtajuuskaudella vuonna 2019. Silloin hyväksyttiin päätelmät, joissa kehoitetaan EU:n komissiota ja jäsenmaita sisällyttämään hyvinvointitalouden näkökulma poikkihallinnollisesti päätöksentekoon. (Terveystalouden ja hyvinvoinnin laitos, THL 2023)

Hyvinvointitaloudessa talouskasvua tavoitellaan YK:n kestävä kehityksen tavoitteiden mukaisesti. Kasvu saavutetaan niin ihmisten kuin ympäristön hyvinvoinnin kannalta kestävästi, ei niitä heikentäen. Tausta-ajatuksena on se, että kestävä kehityksen edellytyksiä luo toimiva hyvinvointipolitiikka. (Terveystalouden ja hyvinvoinnin laitos, THL 2023)

Hyvinvointitalouden edistäminen vaatii kuitenkin vielä lisää tietopohjaa ja seurannan kehittämistä. THL:n Hyvinvointitaloudellisten vaikutusten arviointimekanismin hankkeessa kehitetään vuosina 2022–2024 työkaluja hyvinvointitaloudelliseen ohjaukseen ja seurantaan Suomessa.

Hankkeessa kehitetään ehdotus hyvinvointitalouden ohjausmallista valtioneuvoston tasolle ja osaksi poikkihallinnollista ohjausta. Lisäksi kehitetään hyvinvointitaloudellinen seurantamittaristo ja kansallinen indikaattorialusta, jonka avulla voidaan seurata väestön hyvinvoinnin sekä taloudellisen ja ekologisen kestävyuden tilaa ja kehitystä samanaikaisesti. Osatavoitteena on sosiaalisen kestävyuden ja subjektiivisen hyvinvoinnin määrittely ja operationalisointi indikaattoritasolla.

Osana hankkeen indikaattorityötä laaditaan yksi tai useampi ehdotus Suomen hyvinvointitaloudelliseksi seurantamittaristoksi. Mittaristo koostuu noin kymmenestä pääotsikkotason indikaattorista ja sisältää sekä sosiaalisen, ekologisen että taloudellisen kestävyden indikaattoreita.

Koska ajankohtaisesti tärkeä hyvinvointitalousajattelu on alkanut järjestön aloitteesta ja kansalaisyhteiskunnan osallistamisen vuoksi, seurantamittariston kehittämisessä on tärkeää huomioida järjestöjen ja neljännen sektorin tietotaito.

Tämä raportti kuvaa järjestöjen ja neljännen sektorin tuottamaa hyvinvointitaloudellisen seurantamittariston ehdotusta ja sitä, kuinka se muodostettiin. THL halusi tunnistaa ja rajata suomalaisten kansalaisjärjestöjen ja neljännen sektorin edustamien ihmisten hyvinvoinnin seurannan kannalta keskeisimmät hyvinvointitalouden indikaattorit. Prosessin suunnitteli, toteutti ja fasilitoi kestävän kehityksen konsulttitoimisto Kaskas syksyllä 2023.

Työ tavoitteena oli selvittää:

1. Millaisia ekologisen, taloudellisen ja sosiaalisen kestävyden indikaattoreita järjestöissä ja neljännellä sektorilla jo seurataan.
2. Mitkä kymmenen sosiaalisen, taloudellisen ja ekologisen kestävyden indikaattoria ovat kaikkein keskeisimmät kansalaisjärjestöjen ja neljännen sektorin edustamien ihmisten hyvinvoinnille ja miksi.
3. Millaisilla alustavilla mittareilla indikaattoreita voisi seurata.

Lisäksi tavoitteena oli tuottaa käytännön esimerkkejä, ehdotuksia ja perusteluita siitä, miten hyvinvointitalouden indikaattoritiedolla voi edistää kansalaisjärjestöjen ja neljännen sektorin kohderyhmien hyvinvointia kansallisella tasolla.

Työssä kestävyys jaettiin kestävän kehityksen perinteisen määritelmän mukaisesti sosiaaliseen, ekologiseen ja taloudelliseen kestävyteen. Tätä jakoa käytettiin myös THL:n kansainvälisen vertailun pohjalta tunnistamissa indikaattoreissa. Kulttuurinen kestävyys sisältyi THL:n työssä sosiaaliseen kestävyteen. Samaa ajatusta noudatettiin myös tässä työssä.

Kolme kestävyyspilariaa todettiin toimivaksi viitekehyydeksi projektin erilaisten valintojen tukena. Niitä käytettiin kategorisoimaan kyselyä sekä tarkastelemaan tiedonkeruun ja yhteiskehittämisen vaiheissa saatujen näkökulmien monipuolisuutta.

Tiedonkeruun ja yhteiskehittämisen toteutus

Kansalaisjärjestöjen ja neljännen sektorin osallistuminen työhön tapahtui kolmessa vaiheessa: toimijoiden kartoitus, tiedonkeruu ja yhteiskehittäminen.

Toimijoiden kartoitusvaiheessa koostettiin kattava lista kestävyysaiheiden parissa työskentelevistä ja aihetta edistävästä järjestöistä, yhdistyksistä ja neljännen sektorin toimijoista. Toimijoita kartoitettaessa varmistettiin, että tunnistetut tahot edustavat laajasti suomalaista yhteiskuntaa ja edistävät toiminnallaan kestävästä kehitystä. Kartoituksessa pyrittiin varmistamaan laaja moninaisuus, jotta mahdollisimman monenlaiset toimijat saavat mahdollisuuden kertoa näkemyksensä.

Tiedonkeruvaiheessa kartoitettiin kansalaisjärjestöjen ja neljännen sektorin näkemyksiä hyvinvointitalouden indikaattoreista ja niiden seurannasta. Tiedonkeruu toteutettiin sähköisen lomakekyselyn avulla. Tavoitteena oli, että kyselyllä kerättävä aineisto edustaa vähintään sadan eri kansalaisjärjestön ja neljännen sektorin toimijan näkemystä.

Yhteiskehittämisen vaiheessa kyselyyn vastanneet toimijat kutsuttiin yhteiseen työpajaan. Tavoitteena oli kutsua noin 20 kansalaisyhteiskunnan edustajaa tilaisuuteen, jossa täsmennetään ja jalostetaan kyselyn avulla koottuja näkemyksiä hyvinvointitalouden indikaattoreista. Tilaisuudessa työstettiin kansalaisjärjestöjen ja neljännen sektorin yhteinen ehdotus kymmeneksi hyvinvointitalouden indikaattoriksi. Tarkoituksena oli myös sitouttaa aiheen kannalta tärkeitä sidosryhmiä pohtimaan ja edistämään hyvinvointitaloutta omassa toiminnassaan sekä rakentaa toimijoiden välistä yhteistyötä aiheeseen liittyen. Yhteiskehittämisen vaiheessa kiinnitettiin erityistä huomiota siihen, että jokainen osallistuja kokee, että osallistumisella on ollut merkitystä, jokaisen näkemykset on kuultu, tilaisuuksissa syntyy aitoa keskustelua ja osallistujat saavat tietoa myös oman työnsä ja toimintansa tueksi.

Järjestöjen ja neljännen sektorin kartoittaminen

Kartoitusvaiheessa koottiin lista suomalaisista järjestöistä, yhdistyksistä, säätiöistä ja neljännen sektorin edustajista. Tätä varten laadittiin lista yhteyshenkilöistä, joille tiedonhankinnan vaiheen kysely lähetettiin.

Listalle koottiin toimijasta riippuen joko toiminnanjohtajan tai kestävydestä ja kestävästä kehityksestä vastaavan asiantuntijan sähköpostiosoite sekä yleinen toimiston tai kirjaamon sähköpostiosoite.

Järjestöjä ja yhdistyksiä tunnistettiin [Kansalaisfoorumin ylläpitämästä järjestöhakemistosta](#) käymällä järjestelmällisesti kaikki toimialat läpi ja valitsemalla kestävä kehityksen kannalta tärkeitä toimijoita, jotka edustavat laajasti suomalaista yhteiskuntaa sekä kestävä kehityksen eri ulottuvuuksia. Vastaanottajista rajattiin pois poliittiset yhdistykset (jotka olivat järjestöhakemistossa poliittiset yhdistykset-toimialan alla) sekä yksittäiset ammattiliitot. Palkansaajien ja työnantajien keskusjärjestöt otettiin mukaan listalle.

Listaa täydennettiin säätiöillä ja neljännen sektorin toimijoilla. Neljännen sektorin toimijat määritettiin tässä yhteydessä järjestöjen ulkopuolella verkostomaisesti itseorganisoituviksi ja toimiviksi yhteisöiksi (Mäenpää & Faehnle 2021). Kestävä kehityksen kannalta olennaisia neljännen sektorin toimijoita valittiin listalle yhteensä 19.

Neljännen sektorin rajaamisessa hyödynnettiin Kansalaisyhteiskunnan tila ja tulevaisuus 2020-luvun Suomessa -selvityksessä käytettyä tyypittelyä (Ruuskanen ym. 2020, 45), jonka mukaan toimijat jakaantuvat seuraavalla tavalla: 1) digiaktivismi, 2) globaalit poliittiseen vaikuttamiseen keskittyvät liikkeet, 3) kaupunginosaliikkeet, 4) kierrätys-, lainaus-, vuokraus-, hävikkiruoka- ja lähiruokayhteisöt, 5) tilojen haltuunotto ja tapahtumat, 6) vaihtoehtosuunnittelu, 7) toiminta, jossa yritysmäisiä piirteitä ja 8) vertaistukiryhmät. Listalle tunnistettiin muutama toimija tai aktiivi jokaisesta neljännen sektorin toiminnan tyypistä.

Yhteensä lista sisälsi kartoituksen tuloksena 372 järjestöä, yhdistystä, säätiötä ja muuta kansalaisyhteiskunnan ryhmää, yhteisöä tai verkostoa.

Tiedonkeruun toteutus

Tunnistetuille toimijoille lähetettiin Lyyti-järjestelmän kautta kysely, jonka avulla kerättiin tietoa siitä, mitä hyvinvointitalouden indikaattoreita järjestöt, yhdistykset ja neljännen sektorin toimijat seuraavat työssään säännöllisesti, mitä ne pitävät tärkeinä ja missä roolissa hyvinvointitalous on niiden työssä (ks. liitteet 2 ja 3: kyselyn runko suomeksi ja ruotsiksi). Indikaattoreita koskevien kysymysten lisäksi selvitettiin vastaajien halukkuutta osallistua hyvinvointitaloudellisten vaikutusten arviointiin jatkossa.

Kyselyssä indikaattorit jaoteltiin sosiaalisen, ekologisen ja taloudellisen kestävyys- osioihin. Kyselyssä esitetyt indikaattorit perustuivat THL:n tekemään luonnokseen, joka koostettiin noin neljästäkymmenestä eri maissa jo käytössä olevasta hyvinvoinnin ja hyvinvointitalouden indikaattorista. Jokaisessa osiossa pyydettiin vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

- Valitse korkeintaan viisi luonnon ja ympäristön hyvinvoinnin / ihmisten hyvinvoinnin / talouden kestävyysindikaattoria, joita edustamassasi järjestössä tai neljännen sektorin organisaatiossa seurataan säännöllisesti.
- Vastaa, miten tärkeä listattu indikaattori on mielestäsi Suomen ympäristön ja luonnon hyvinvoinnin / ihmisten hyvinvoinnin / talouden kestävyysindikaattorina seurannassa (vastausvaihtoehdot: En osaa sanoa miten tärkeä – Ei lainkaan tärkeä – Ei kovin tärkeä – Melko tärkeä – Erittäin tärkeä)
- Puuttuuko listalta jokin luonnon ja ympäristön hyvinvointia / ihmisten hyvinvointia / talouden kestävyyttä mittaava indikaattori, joka tulisi sisällyttää Suomen hyvinvointitalouden indikaattoreihin? Listaa enintään viisi indikaattoria.

Kyselyn lopussa esitettiin seuraavat yleisesti hyvinvointitaloutta tarkastelevat kysymykset ja väitteet:

- Miten edustamassasi järjestössä tai yhteisössä tällä hetkellä edistetään hyvinvointitaloutta eli huomioidaan toiminnassa ekologinen, sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys? (Avoin vastaus)
- Haluan osallistua hyvinvointitalouden indikaattoreiden kehittämiseen (esimerkiksi työpajat ja tilaisuudet).
- Haluan seurata hyvinvointitalouden indikaattoreiden kehittämistä (esimerkiksi uutiskirjeet, tiedotteet).

Kyselyyn vastasi 5.10.2023–3.11.2023 välisenä aikana yhteensä 105 järjestöjen ja neljännen sektorin edustajaa. Ensimmäisen kutsun lisäksi kaikille alussa tunnistetuille toimijoille lähetettiin sähköpostilla kaksi kertaa muistutus vastata kyselyyn. Kyselyn vastausprosentti oli 28.

Kyselyn vastausaikana seurattiin, ketkä kyselyyn vastasivat. Koska iso osa kyselytutkimukseen valikoiduista järjestöistä oli sosiaali- ja terveysjärjestöjä, oli tärkeää varmistaa että ympäristö- ja luontojärjestöt ovat myös mukana talousasioita edustavien järjestöjen lisäksi. Vastausajan loppuvaiheessa oltiin erikseen yhteydessä taloudellisen ja ekologisen kestävyuden parissa työskenteleviin toimijoihin, jotta vastaajat edustaisivat eri kestävyuden ulottuvuuksia mahdollisimman monipuolisesti. Kysely lähetettiin myös palkansaajien ja työnantajien keskusjärjestöille.

Yhteiskehittämisen toteutus

Viimeinen vaihe työssä oli yhteisen ymmärryksen varmistaminen keskustellen. Tätä varten järjestettiin yhteiskehittämisen työpaja. Työpajan tavoitteena oli muodostaa vastaukset seuraaviin kysymyksiin:

- Mitkä 10 sosiaalisen, taloudellisen ja ekologisen kestävyuden indikaattoria ovat kaikkein keskeisimmät kansalaisjärjestöjen ja neljännen sektorin edustamien ihmisten hyvinvoinnille?
- Mitä perusteita on juuri näille indikaattoreille?
- Miten indikaattoreita seurataan? Millaisilla mittareilla?

Kaikille kyselyssä kiinnostuksensa ilmoittaneille tahoille lähetettiin kutsu yhteiskehittämisen työpajaan. Kutsujen avulla saatiin yli kymmenen ilmoittautumista työpajaan. Sähköpostikutsuja täydennettiin henkilökohtaisilla yhteydenotoilla. Työpajaan pyrittiin saamaan mukaan osallistujia eri kestävyuden ulottuvuuksia edustavista järjestöistä, säätiöistä ja muista kansalaisyhteiskunnan ryhmistä ja verkostoista, jotka olivat vastanneet kyselyyn. Yhteensä työpajaan osallistui 16 henkilöä.

Työpajaan osallistuville lähetettiin ennakkomateriaali, joka sisälsi perustiedot THL:n hyvinvointitaloudellisten vaikutusten arviointimekanismi -hankkeesta sekä päätulokset kyselystä. Osallistujat saivat ennakkoon tutustuttaviksi kuvaukset kyselyn tulosten perusteella rajatuista indikaattoreista, joiden pohjalta työpajassa keskusteltiin. Lisäksi materiaali sisälsi perustelut tehdyille rajaukselle sekä jo aiemmin työssä tunnistettuja ehdotuksia indikaattoreiden mittareiksi.

Ennakkomateriaali lähetettiin osallistujille, jotta heillä oli mahdollisuus tutustua jo etukäteen keskusteltavaan aiheeseen ja mahdollisesti valmistella omia tai järjestönsä ajatuksia aiheesta. Ennakkomateriaalin tarkoitus oli luoda tasa-arvoisempaa osallistumista, sillä jotkin järjestöt ja neljännen sektorin toimijat ovat hyvinvointitalouden teemoihin jo valmiiksi perehtyneempiä kuin toiset.

Työpaja järjestettiin keskiviikkona 29.11.2023 Kaskasin toimistolla osoitteessa Mechelininkatu 3d, Helsinki. Työpajan kesto oli kolme tuntia.

Työpajaan osallistuivat:

- Suomen Punainen Risti
- Y-säätiö
- Finnwatch
- Hengityслиitto
- Marttaliitto
- Luontoliitto
- Pro-tukipiste
- Sininauha-konserni
- Suomen opiskelijakuntien liitto – SAMOK
- Suomen Lähetysseura
- Työttömien keskusjärjestö
- Kansalaisopistojen liitto
- SOSTE
- Suomen YK-nuoret sekä
- MIELI Suomen Mielenterveys

Mukana oli myös neljännen sektorin näkökulmaa edustavia osallistujia.

Työpajassa esiteltiin Hyvinvointitaloudellisten vaikutusten arviointimekanismi -hanketta sekä kyselyn alustavia tuloksia, joiden pohjalta kyselyn 43 indikaattoria oli rajattu kahdeksaantoista. Työpajassa indikaattoreita priorisoitiin ja muokattiin sekä Mentimeter-verkkotyökalun että yhteisen keskustelun avulla, jotta saatiin listattua projektin tavoitteisiin kirjattu kymmenen indikaattoria.

Työpajan viimeisessä osuudessa jakauduttiin kolmeen pienryhmään tarkentamaan valittujen indikaattoreiden sisältöä ja tunnistamaan mahdollisia mittareita niiden seurantaan.

Työpajaan osallistuneet saivat kirjallisen keskustelumuistion jälkikäteen luettavaksi ja kommentoitavaksi. Puheenvuoroja ja keskustelun sisältöjä oli siis mahdollista myös tarkentaa tai rikastaa kirjallisesti jälkikäteen.

Indikaattoreiden valintaprosessi ja aineiston analyysi

Kyselyn lähtökohtana oli THL:n laatima kansainvälisen hyvinvointitalouden kartoitus, jossa tarkasteltiin seitsemässä verrokkimaassa käytössä olevia indikaattoreita. Hankkeen verrokkimaat ovat: Alankomaat, Islanti, Italia, Ruotsi, Skotlanti, Uusi-Seelanti ja Wales. Sen perusteella oli tunnistettu 43 hyvinvointitalouden indikaattoria, joiden seuranta toteutetaan vähintään kahdessa verrokkimaassa.

Alkuperäisen 43 indikaattorin listaa yksinkertaistettiin kyselyä varten. Kyselyä laatiessa huomattiin, että osa alkuperäisistä indikaattoreista oli hankalasti ymmärrettäviä, niistä puuttui aineistolähde tai indikaattorin seurantakohtetta ei oltu määritetty. Tällaisia indikaattoreita olivat esimerkiksi *ilmanlaatu*, *asuinympäristön liikarakentaminen*, *typen määrä*, *uimavesien laatu*, *tulot*, *velkaantuminen ja kulutus*. THL:n lähtökohtana oli indikaattoreiden kytkentämahdollisuus olemassa olevaan kotimaiseen tietopohjaan, mutta työpajassa osallistujat saivat vapaammin ehdottaa mittareita ja ideoita potentiaalisia indikaattoreita välittämättä tietopohjasta. Alla olevaan taulukkoon on kirjattu kaikki muutokset, joita alkuperäiseen 43 indikaattorin listaukseen on tehty. Lopullinen kyselyssä käytetty indikaattorilista sisälsi 41 indikaattoria (ks. seuraavalla sivulla oleva taulukko).

Alkuperäiset 43 indikaattoria, muokatut indikaattorit ja perustelut muokkauksille

Ekologinen kestävyys

Alkuperäinen indikaattorilista	Muokattu indikaattorilista	Perustelut muokkauksille
Kasvihuonekaasupäästöt Ilmanlaatu Asuin ympäristön lii karakentaminen Luonnon monimuotoisuus Uusiutuva energia Asuin ympäristön luonnonläheisyys Typen määrä Yhdyskuntajätteen määrä Uimavesien laatu	Kasvihuonekaasupäästöt Hengitysilman laatu Luonnon monimuotoisuus Uusiutuva energia Vesistöjen tila Yhdyskuntajätteen määrä Luonnon virkistyskäyttö	Asuin ympäristön lii karakentamiselle, asuin ympäristön luonnonläheisyydelle ja uimavesien laadulle ei ole aineistolähdettä, joten indikaattorit poistettiin. Vesistöjen tilaa seurataan aktiivisesti, joten indikaattori lisättiin korvaamaan uimavesien laatu -indikaattori. Typen määrä poistettiin, koska sen seurantakohdetta ei oltu määritelty (esim typen määrä maaperässä, typen määrä vesistöissä). Luonnon virkistyskäyttö lisättiin, koska aineistolähde löytyy Lukelta ja indikaattori kuvaa asuin ympäristön luonnonläheisyyttä paremmin luonnossa liikkumisen tilaa.

Sosiaalinen kestävyys

Alkuperäinen indikaattorilista	Muokattu indikaattorilista	Perustelut muokkauksille
Elinajanodote Syrjäytymisriski Yksinäisyys Väkivallan uhriksi joutuminen Elämäntyytyväisyys Asumistyytyväisyys Turvallisuuden kokemus Köyhyys Äänestysaktiivisuus Luottamus Vapaaehtoistyö Tuloerot Koulutusaste Ylipaino Koettu terveys Läheissuhteet Kuolleisuus Mielen terveys Terveysthuollon saatavuus Työn merkityksellisyys Kiinteän laajakaistaliittymän saatavuus Osallisuuden kokemus Kulttuuripalveluiden käyttö	Elinajanodote Syrjäytymisriski Yksinäisyys Väkivallan uhriksi joutuminen Elämäntyytyväisyys Asumistyytyväisyys Turvallisuuden kokemus Köyhyys Äänestysaktiivisuus Luottamus toisiin ihmisiin Vapaaehtoistyö Tuloerot Koulutusaste Ylipaino Koettu terveys Läheissuhteet Kuolleisuus Mielen terveys Terveysthuollon saatavuus Työn merkityksellisyys Kiinteän laajakaistaliittymän saatavuus Osallisuuden kokemus Kulttuuripalveluiden käyttö	Muokattiin luottamus-indikaattori muotoon "luottamus toisiin ihmisiin" seurattavan luottamuksen käsitteen täsmentämiseksi.

Taloudellinen kestävyys

Alkuperäinen indikaattorilista	Muokattu indikaattorilista	Perustelut muokkauksille
Varallisuus Tulot Velkaantuminen Työllisyys Työttömyys Työaika Bruttokansantuote Yritysten innovaatiotoiminta Kulutus Asumismenot Kehitysapu	Varallisuus Kotitalouksien tulot Kotitalouksien velkaantuminen Työllisyys Työttömyys Suomalaisten työaika Bruttokansantuote Yritysten innovaatiotoiminta Kotitalouksien kulutus Asumismenot Kehitysyhteistyö	Lisättiin indikaattoreihin tulot, velkaantuminen ja kulutus konteksti kotitalous kuvaamaan seurattavaa kohdetta. Muokattiin kehitysapu muotoon kehitysyhteistyö vastaamaan ulkoministeriön ja järjestöjen käyttämää termiä.

Järjestöt ja neljäs sektori priorisoivat ja pohtivat indikaattorien merkitystä omalle työlleen kyselyssä. Kyselyyn tulleet 105 vastausta analysoitiin ja niiden avulla muodostettiin kahdeksantoista indikaattorin lista. Avoimissa vastauksissa esitetyt toistuvat huomiot yhdistettiin kyselyn määrällisiin tuloksiin. Näin saatiin yhteensä 18 indikaattorin priorisoitu lista järjestöjen ja neljännen sektorien edustajien yhteiskehittämistä varten. Priorisoitu indikaattorilista tehtiin analysoimalla kyselyn vastaukset seuraavalla tavalla:

1. Kaikkien eri kestävyiden ulottuvuuksien vastauksista kysymyksiin *“Vastaa, miten tärkeä listattu indikaattori on mielestäsi Suomen ympäristön ja luonnon hyvinvoinnin / ihmisten hyvinvoinnin / talouden kestävyiden seurannassa?”* suodatettiin vastaajien erittäin tärkeinä pitämät indikaattorit. Keskimäärin yli sata vastaajaa vastasi jokaisen indikaattorin tärkeydestä.

2. Niistä valittiin indikaattorit, joita yli 60 prosenttia vastanneista piti erittäin tärkeinä (keskimäärin 63 vastaajaa per indikaattori). **Näin saatiin 13 indikaattorin lista.**

3. Avoimista vastauksista lisättiin valittujen indikaattoreiden joukkoon ne, joiden puuttumisen listalta mainitsi vähintään kaksi vastaajaa. Avoimet vastaukset analysoitiin koodaamisen sisältöanalyysin menetelmää käyttäen. Samaa aihetta sivuavat vähintään kaksi vastausta niputettiin yhteiseksi luokaksi ja laskettiin kuinka monta kertaa samaa teemaa toistavaa vastausta luokkaa kohden löytyi. Yhteensä avoimista vastauksista tunnistettiin menetelmällä viisi luokkaa, jotka käsittelivät seuraavia aiheita: 1) hiilijalanjälki, ekologinen jalanjälki, 4 kpl, 2) luonnonvarat, raaka-aineet, kiertotalous ja uusiokäyttö 7 kpl, 3) metsät 4 kpl, 4) luontosuhde 2 kpl sekä 4) kestävä liikkuminen 3 kpl. **Näin saatiin 18 indikaattorin lista.**

4. Lisäksi olemassa olevia indikaattoreita muokattiin tai korjattiin avointen vastausten perusteella, mikäli useampi kuin kaksi vastaaja oli esittänyt samaan indikaattoriin muokausehdotuksia. Esimerkiksi terveydenhuollon saatavuuden indikaattori laajennettiin sosiaali- ja terveystalouden saatavuudeksi ja yritysten innovaatiotoiminta laajennettiin innovaatiotoiminnaksi.

5. Avoimista vastauksista myös analysoitiin, miten järjestöt ja neljännen sektorin toimijat kertovat edistävänsä hyvinvointitaloutta omassa toiminnassaan. Avoinmet vastaukset teemoiteltiin aineistolähtöisesti. Teemat muodostuivat aineistossa toistuvista tavoista, joilla kansalaisyhteiskunnan toimijat kuvaavat edistävänsä hyvinvointitaloutta ja eri kestävyysulottuvuuksia.

Tulosten perusteella seuraavat indikaattorit rajattiin mukaan työpajaan:

- Kasvihuonekaasupäästöt
- Luonnon monimuotoisuus
- Uusiutuva energia
- Vesistöjen tila
- Syrjäytymisriski
- Yksinäisyys
- Turvallisuuden kokemus
- Köyhyys
- Luottamus toisiin ihmisiin
- Mielensterveys
- Sosiaali- ja terveystalouden saatavuus
- Työllisyys
- Työttömyys
- Hiilijalanjälki
- Luonnonvarojen kulutus
- Metsien tila
- Liikunta
- Lähipalveluiden saatavuus

Yhteiskehittämisen työpajassa työstettiin ja rajattiin indikaattoreiden listaa edelleen. Tavoitteena oli muodostaa kokonaisuus, jonka avulla voidaan seurata järjestöjen ja neljännen sektorin tärkeiksi kokemia kestävyiden teemoja kansallisella tasolla.

Ensimmäinen rajausta tehtiin Mentimeter-verkkotyökalun avulla. Osallistujia pyydettiin allokoidaan 100 pistettä kyselyn pohjalta rajatulle kahdeksalletoista indikaattorille. Samalla osallistujat kirjasiivat perusteluitaan post it -lapuille. Allokoinnin ja perusteluiden apukysymyksinä olivat 1) *Miksi juuri tämän pitää olla mukana ehdotuksessa?* 2) *Miksi tämä on tärkeämpi kuin toinen?* ja 3) *Miksi mielestäsi tämä ei ole painoarvoltaan niin suuri kuin muut?*

Mentimeter-allokoinnin tuloksia käytettiin jatkokeskustelun visuaalisena apuna ja keskustelun pohjana. Osallistujille ohjeistettiin, että Mentimeterin tulos on alustava, ja lopulliset indikaattorit muotoillaan keskustellen. Keskustelun lähtökohtana oli kyselyn jälkeen muodostettu 18 indikaattorin lista ja siinä käytetyt sanoitukset indikaattoreista. Tavoitteena oli varmistaa, että kyselyyn vastanneiden 105:n kansalaisyhteiskunnan toimijannäkemykset ovat lopputuloksessa mahdollisimman hyvin edustettuina. Työpajaan osallistuvilla oli kuitenkin mahdollisuus ehdottaa indikaattorien yhdistelemistä tai muutoksia sanoituksiin.

Indikaattoreita yhdistettiin, tarkennettiin ja muokattiin keskustellen työpajassa mukana olleiden mielestä mahdollisimman kattavaksi kokonaisuudeksi. Yhdistämisen, tarkentamisen ja muokkauksen tavoitteena oli tehdä noin kymmenen indikaattorin kokonaisuudesta mahdollisimman kattava hankkeen tavoitteeseen nähden.

Työpajan fasilitaattorien apukysymyksiä kymmenen indikaattorin muotoilemiseksi olivat: 1) *Ovatko Mentimeterissä kymmenen eniten pisteitä saanutta indikaattoria sopivia lopulliseksi indikaattoriksi?* 2) *Muodostuuko näistä eheä kokonaisuus?* 3) *Ovatko kaikki kestävyysulottuvuudet tarpeeksi hyvin edustettuna?*

Kysymykset toimivat työpajan fasilitaattorien tukena, ja niiden avulla voitiin tarkentaa lopullista indikaattorilistaa ja auttaa valintojen tekemisessä. Jos jonkin indikaattorin kohdalla mielipiteet olisivat jakautuneet (pitäisikö olla mukana kymmenessä tai ottaa pois), oli työpajan osallistujilla mahdollisuus äänestää. Keskustelussa ei tarvinnut äänestää kertaakaan.

Indikaattoreiden yhdistämisen, tarkentamisen ja muokkaamisen vaiheessa esimerkiksi alkuperäinen indikaattori *köyhyys* muokattiin yhteisessä keskustelussa *taloudellisen eriarvoisuuden* indikaattoriksi.

Toinen esimerkki teemojen yhdistämisestä keskustelussa on *luonnon ja ympäristön tila* -indikaattori. Keskustelijat näkivät tärkeäksi, että kasvihuonekaasujen ja

ilmastovaikutusten seuranta on mukana indikaattoreissa. *Kasvihuonekaasupäästöt nimettiin uudelleen luonnon ja ympäristön tilan indikaattoriksi.* Osallistujat perustelivat, että luonnon ja ympäristön tila kattaa aihetta *kasvihuonekaasupäästöt*-otsikkoa laajemmin.

Keskustelun pohjalta päädyttiin **kymmenen indikaattorin listaukseen**, jotka esitellään Tulokset-luvussa.

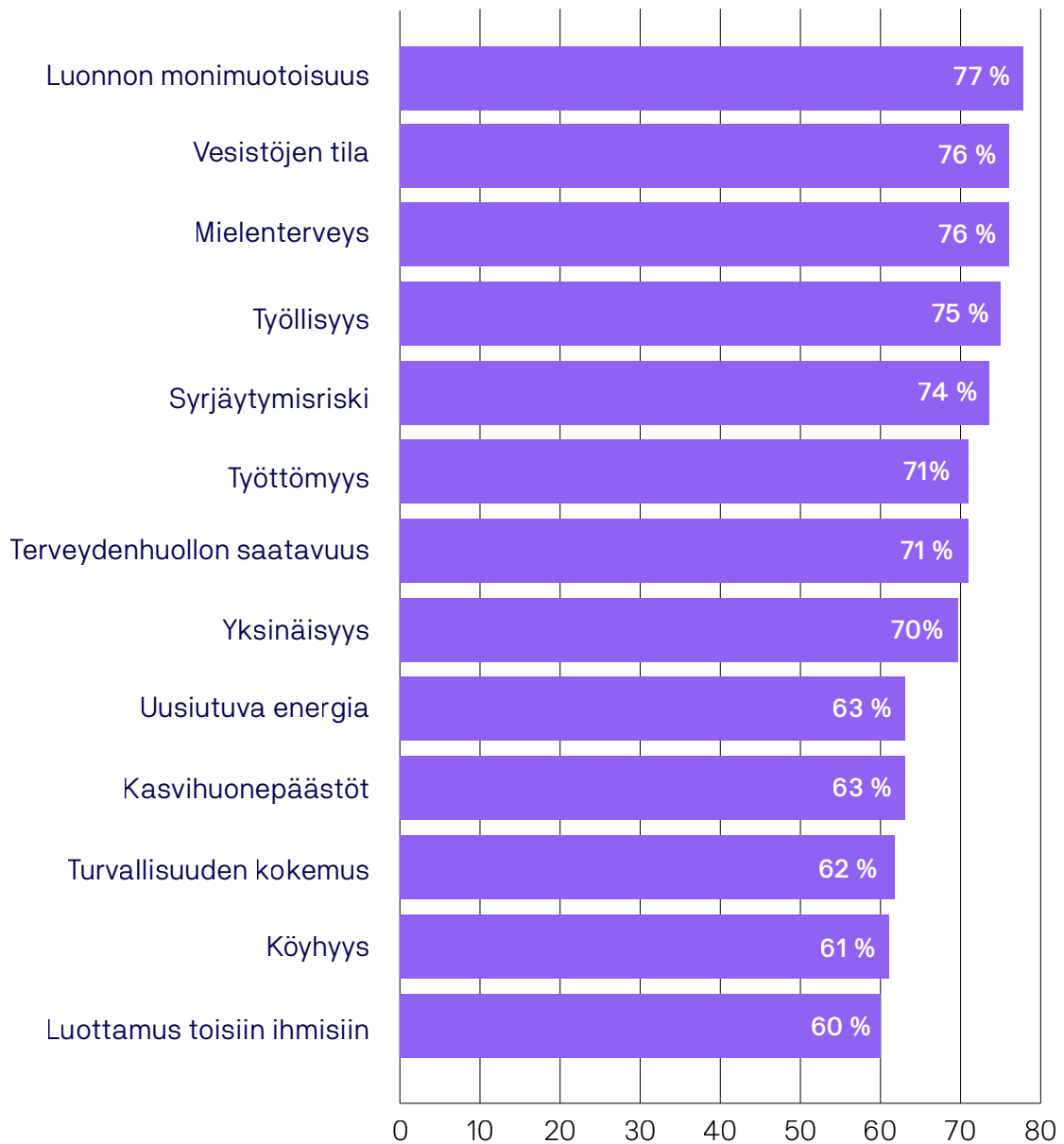
Tulokset

Hyvinvointitalous on kyselyn ja työpajan perusteella tärkeä osa järjestöjen, yhdistysten, säätiöiden ja neljännen sektorin työtä. Toimijat edistävät työssään eri kestävyysulottuvuuksia monipuolisesti, ja hyvinvointitalous ohjaa vahvasti monen organisaation toimintaa.

Kansalaisyhteiskunnan mielestä tärkeimmät indikaattorit hyvinvointitalouden kansallisen tason seurantaan

Sähköisessä kyselyssä järjestöjä, yhdistyksiä ja neljännen sektorin edustajia pyydettiin vastaamaan, mitkä hyvinvointitaloutta kuvaavista indikaattoreista ovat niiden mielestä tärkeimpiä sosiaalisen, ekologisen ja taloudellisen kestävyuden osalta. Vastauksista valittiin indikaattorit, joita yli 60 prosenttia vastanneista piti erittäin tärkeinä. Näin saatiin kolmentoista indikaattorin lista.

Indikaattorit, joita yli 60 % vastaajista piti erittäin tärkeinä.

Vastaa, miten tärkeä listattu indikaattori on mielestäsi Suomen ympäristön ja luonnon hyvinvoinnin/ihmisten hyvinvoinnin/talouden kestävyvden seurannassa

Avoimissa vastauksissa esitettiin huomioita kyselyyn listatuista 41:stä indikaattorista. Useat kyselyyn vastaajat huomauttivat, että vaihtoehtoista puuttui hiilijalanjälkeä kuvaava indikaattori. Moni vastaaja kommentoi, että luonnonvarojen kulutusta kuvaava indikaattori puuttui kokonaan.

Ekologista ja sosiaalista kestävyyttä kuvaavissa avoimissa vastauksissa nostettiin myös eri tavoin esille liikunta, luonnossa liikkuminen ja siirtyminen arjessa paikasta toiseen joko kävellen tai pyörällä. Liikkumistapojen muutoksiin liittyen mainittiin joukkoliikenteen osuus liikenteestä sekä joukkoliikenteen palvelujen kattavuus. Myös lähipalveluiden, kuten koulun, päiväkodin ja kaupan, etäisyyttä kuvaavaa indikaattoria kaivattiin. Kyselyssä puhuttiin alun perin terveystalouden saatavuutta seuraavasta indikaattorista. Lukuisissa avoimissa vastauksissa toivottiin, että indikaattori laajennetaan kuvaamaan sosiaali- ja terveystalouden saatavuutta.

Avoimista vastauksista lisättiin valittujen indikaattoreiden joukkoon ne, joiden puuttumisen listalta mainitsi vähintään kaksi vastaajaa. Avoimet vastaukset analysoitiin koodaamisen sisältöanalyysin menetelmää käyttäen. Analyysin jälkeen listalle nostettiin viisi indikaattoria. Näin saatiin 18 indikaattorin lista, jonka työstämistä ja rajaamista jatkettiin yhteiskehittämisen työpajassa.

Työpajan osallistujat huomauttivat, että ennakkokyselyn pohjalta rajatuissa 18 indikaattorissa ovat nähtävissä suomalaisen järjestökentän rakenteet: Suomessa on paljon sote-aiheiden erityisasiantuntemusta sekä julkisia palveluita täydentäviä toimijoita, joten sosiaalisen kestävyuden näkökulma painottuu. Osa osallistujista koki, että sosiaalisen ja ekologisen kestävyuden näkökulmaa on haastavaa saada osaksi kansallista päätöksentekoa taloudellisen kestävyuden rinnalle. Osittain siksi järjestöjen ja neljännen sektorin ehdotuksessa painottuvat sosiaaliset ja ekologiset indikaattorit, mutta syyksi voidaan nähdä se, että suurin valtaosa yhteiskehittämisen työpajan osallistujista oli myös sosiaali- ja terveysjärjestöjä.

Työpajan osallistujat painottivat, että eri indikaattoreiden kuvaamat ilmiöt, kuten yksinäisyys, mielenterveys ja syrjäytyminen ovat yhteydessä toisiinsa. Sekä kyselyyn vastanneet että työpajaan osallistuneet järjestöt ja neljännen sektorin edustajat korostivat, että tunnistettujen indikaattoreiden rinnalla on asioita, joita hyvinvointitaloudessa pitää seurata poikkileikkaavasti tai joihin on kiinnitettävä erityistä huomiota. Näitä ovat esimerkiksi:

- intersektionaalinen tarkastelu
- indikaattoreiden dynaamisuus, kehittäminen ja muuttuviin yhteiskunnallisiin ilmiöihin ja tilanteisiin vastaaminen ja
- ylisukupolvisuus

Niin kyselyn avovastauksissa kuin työpajan keskusteluissa kansalaisyhteiskunnan edustajat toivat esille, että hyvinvointitalouden seurannassa on tarkasteltava Suomen vaikutusta globaalisti, ei ainoastaan hyvinvointia kansallisten rajojen sisäpuolella.

“Suomen hyvinvointitalouden pitäisi mitata myös suomalaisten vaikutusta globaalisti eli ei riitä vain kyseisten asioiden mittaaminen Suomessa. Esimerkiksi kulutusperäiset päästöt, jotka tapahtuvat Suomen rajojen ulkopuolella.”

Yhteiskehittämisen tuloksena syntynyt lista indikaattoreista

Työpajaan osallistuneet kansalaisjärjestöjen ja neljännen sektorin edustajat työstivät kyselyn tulosten pohjalta indikaattorilistaa sekä Mentimeter-kyselyn että keskustelun avulla. Työn tavoitteiden mukaisesti pyrkimyksenä oli työstää ehdotus kymmenen indikaattorin listasta.

Yhteiskehittämisen tuloksena valittiin seuraavat kymmenen indikaattoria:

- Luonnon ja ympäristön tila
- Luonnon ja ympäristön käyttö
- Lähipalveluiden saatavuus
- Sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuus
- Mielensterveys
- Yksinäisyys
- Taloudellinen eriarvoisuus
- Luottamus ja turvallisuuden kokemus
- Osallisuus ja inklusiivisuus
- Koettu hyvinvointi

Indikaattoreiden rajaamisen ja käsittelemisen lisäksi työpajassa kartoitettiin tarkempia mittariehdotuksia kullekin indikaattorille. Osa yllä listatuista indikaattoreista ovat sisällöltään erittäin laajoja ja monella tapaa mitattavia. Mittareita listaamalla yhdessä osallistujien kesken haluttiin selvittää, millaisia tietosisältöjä ja aineistoja kuhunkin indikaattoriin voisi mahdollisesti sisältyä. Esitetyissä mittareissa on jonkin

verran päällekkäisyyttä eikä kaikista mittareista ole vielä helposti saatavissa tai kerättävissä tietoa.

Työpajan yhteinen aika oli varattu indikaattoreiden priorisointiin sekä alustavaan mittareiden tunnistamiseen. Työpajassa ei kerätty erikseen kattavia perusteluita jokaisen valitun indikaattorin osalta. Osallistujia pyydettiin kuitenkin kirjaamaan perusteluita post it -lapuille. Kirjallisesti perusteltiin muutamaa indikaattoria. Mielen terveys nähtiin olennaisena indikaattorina, sillä ilman mielen terveyttä ei ole hyvinvointia. Luonnon ja ympäristön tila nähtiin tärkeänä, sillä se on ekologisen kestävyys lisäksi merkittävä tekijä suomalaisten mielen hyvinvoinnille. Lähi palvelujen saatavuus nähtiin tärkeänä indikaattorina, sillä lähipalvelut edistävät palveluiden pariin hakeutumista.

Osallistujat esittivät perusteluja indikaattoreille myös puheenvuoroissaan. Eräs osallistuja perusteli priorisoineensa listalle sote-palvelujen saatavuutta ja taloudellista eriarvoisuutta tulevien hallitusten leikkausten vuoksi, muuna ajankohtana vastaus olisi voinut olla toinen.

Osallisuus ja inklusiivisuus -indikaattori haluttiin mukaan, sillä osallistuminen yhteiskunnassa heijastuu moneen asiaan. Osallisuuden kokemus, kokemus demokratiasta ja osallisuus niin virallisiin järjestelmiin kuin omaan lähiympäristöön nähtiin tärkeänä osana indikaattorikokoelmaa.

Kaikkien indikaattorien valinnalle ei saatu kattavia perusteita työpajassa. Kaikkia indikaattoreita kommentoitiin ja niistä käytiin keskustelua. Keskustelun tuloksena päädyttiin kymmenen indikaattorin listaan, johon kaikki osallistujat ilmaisivat niin työpajan lopussa suullisesti kuin jälkikäteen kirjallisesti tyytyväisyytensä.

Työpajassa yhdessä valitut indikaattorit ja niitä kuvaavia mittareita:

Indikaattori	Esimerkkejä mittareista
Luonnon ja ympäristön tila	Suojeltujen alueiden ja elinympäristöjen määrä, eheys ja sijainti; uhanalaisten lajien, elinympäristöjen ja luontotyyppien kehitys
Luonnon ja ympäristön käyttö	Kasvihuonekaasupäästöt ja hiilinielut, uusiutuvien energiamuotojen osuus energiankäytöstä
Lähipalveluiden saatavuus	Lähipalveluiden käyttöaste, julkisen liikenteen palveluiden saatavuus, luonnossa vietetty aika
Sosiaali- ja terveystalouden palveluiden saatavuus	Asiakastyytyväisyys, päivystyskäyntien määrä, syrjäkökemukset, etäisyys lähimpään palvelupisteeseen
Mielenterveys	Mielenterveysperusteiset sairauslomat ja työkyvyttömyyseläkkeet ja Kouluterveyskyselyn psyykinen kuormittuneisuus
Yksinäisyys	Yhden hengen talouksien määrä sekä THL:n TerveSuomen/TK-elinolokyselyn kysymys yksinäisyyden kokemuksesta ja kouluterveyskyselystä
Taloudellinen eriarvoisuus	Verotusaste, toimeentulotuen saanti
Luottamus ja turvallisuuden kokemus	Luottamus tulevaisuuteen ja turvallisuuden kokemus
Osallisuus ja inklusiivisuus	Äänestysaktiivisuus, osallisuuden kokemus ja vapaaehtoistyöhön osallistuminen
Koettu hyvinvointi	Koettu terveys, elämäntyytyväisyys ja hyvinvointi

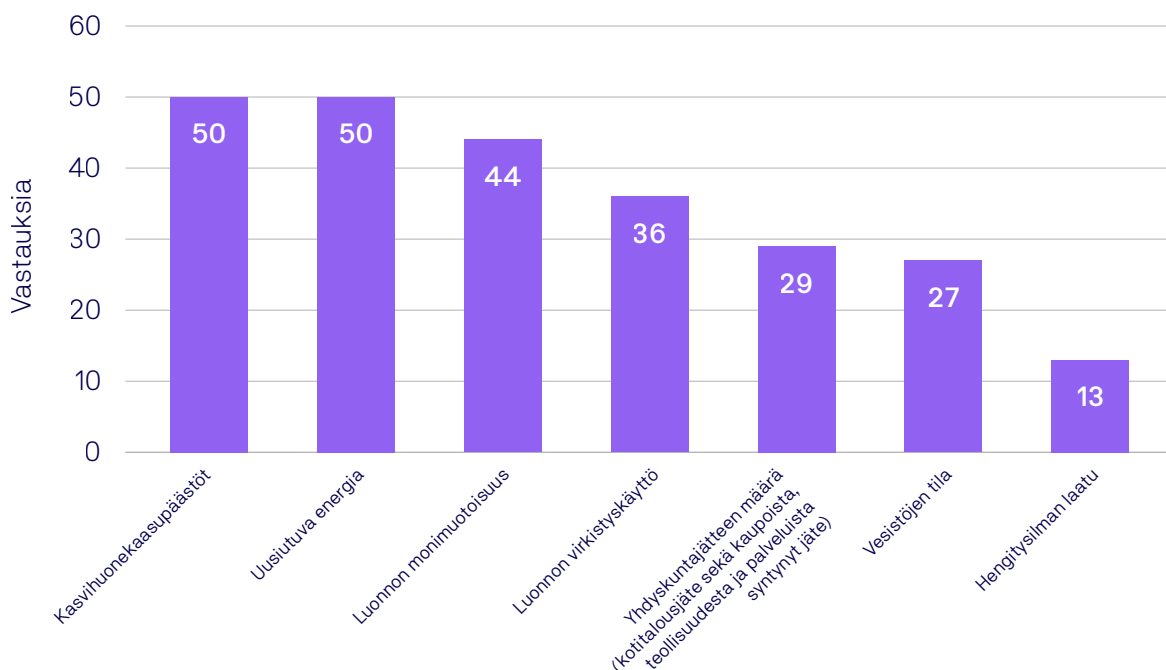
Kaikki työpajassa listatut mittarit on lueteltu liitteessä 1.

Kansalaisyhteiskunnan jo seuraamat hyvinvointitalouden indikaattorit

Kyselyn perusteella järjestöissä, yhdistyksissä ja neljännellä sektorilla seurataan kaikkia THL:n kansainvälisessä kartoituksessa tunnistamaa 41 indikaattoria. Yksikään kyselyssä esitetty indikaattori ei jäänyt mainitsematta, kun kysyttiin, mitä viittä kestävyiden eri ulottuvuuksien indikaattoria järjestöissä ja neljännellä sektorilla seurataan säännöllisesti.

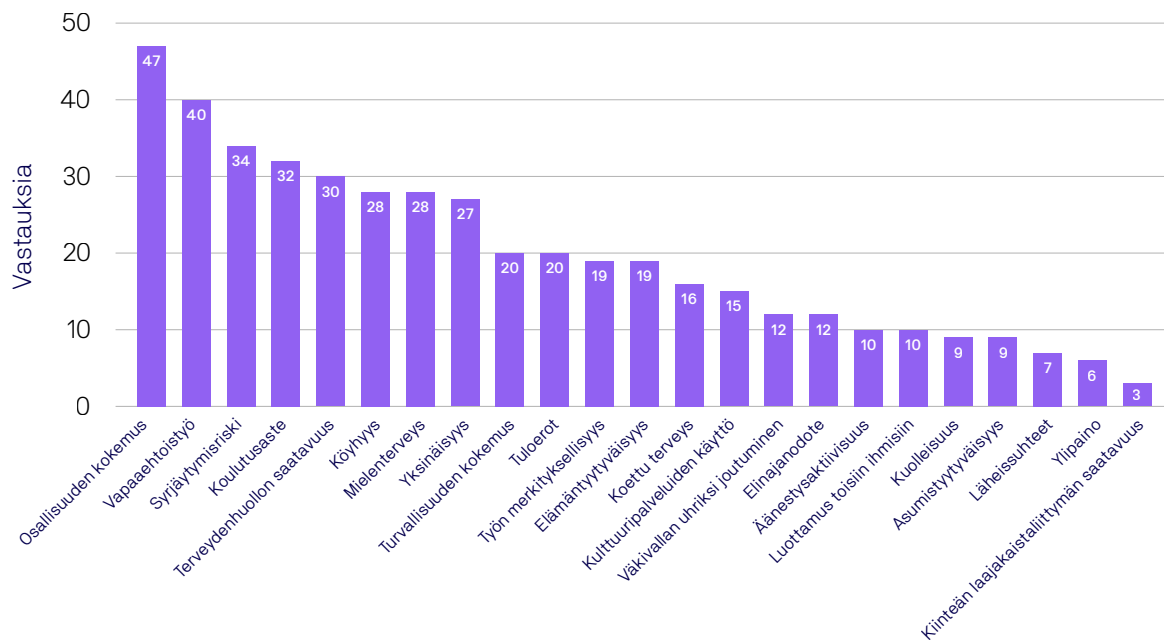
Ekologisen kestävyiden osalta kaikkein seuratuimpia indikaattoreita ovat kasvihuonekaasupäästöt, uusiutuva energia ja luonnon monimuotoisuus. Sosiaalisen kestävyiden seuratuimmiksi indikaattoreiksi erottuvat osallisuuden kokemus, vapaaehtoistyö, syrjäytymisriski sekä koulutusaste. Taloudellisen kestävyiden indikaattoreista kyselyyn vastanneet seuraavat eniten työllisyyttä, työttömyyttä ja kotitalouksien tuloja.

Valitse korkeintaan viisi luonnon ja ympäristön hyvinvoinnin indikaattoria, joita edustamassa järjestössä tai neljännen sektorin organisaatiossa seurataan säännöllisesti.

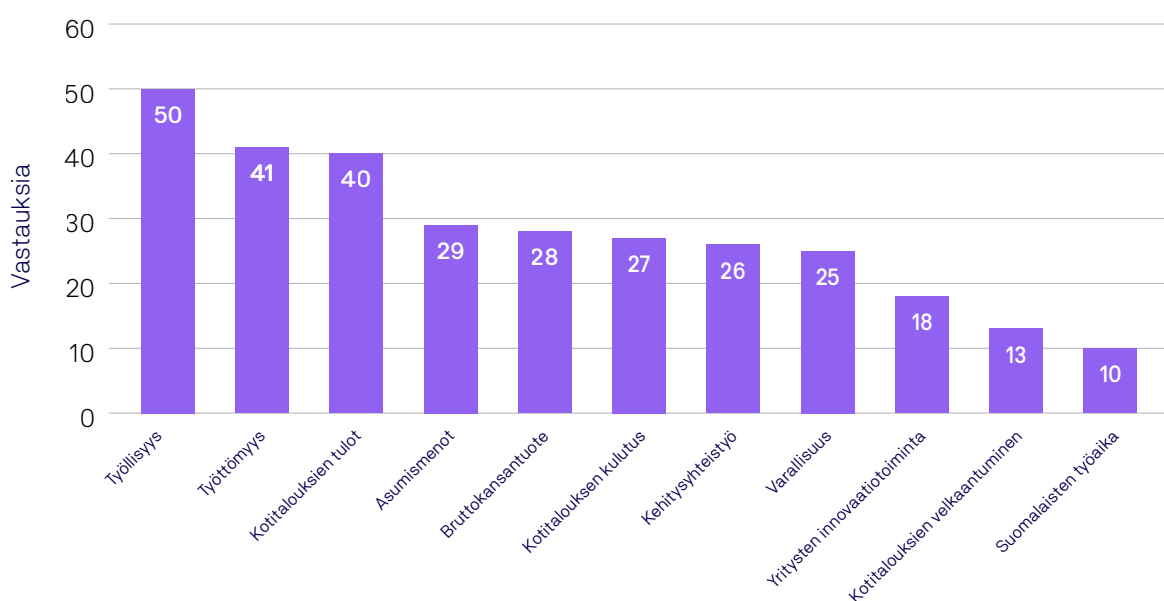

Lähde: Sähköinen kysely

Valitse korkeintaan viisi ihmisen hyvinvoinnin indikaattoria, joita edustamassasi järjestössä tai neljännen sektorin organisaatiossa seurataan säännöllisesti.

Valitse korkeintaan viisi talouden kestävyden indikaattoria, joita edustamassasi järjestössä tai neljännen sektorin organisaatiossa seurataan säännöllisesti.

Lähde: Sähköinen kysely

Kansalaisyhteiskunnan tapoja hyvinvointitalouden edistämiseen

Kyselyssä selvitettiin, miten järjestöjen ja yhteisöjen toiminnassa edistetään hyvinvointitaloutta eli huomioidaan toiminnassa ekologinen, sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys.

Useat kyselyyn vastanneet järjestöjen, yhdistysten ja neljännen sektorin toimijat kertoivat, että hyvinvointitalous on niiden koko olemassaolon ytimessä – niiden toiminnan lähtökohta ja perusta. Moni vastasi hyvinvointitalouden olevan kiinteä osa strategiaa, toimintatapoja, toiminnan arvoja ja periaatteita.

“Hyvinvointitalous (tai kuten sitä on matkan varrella kutsuttu esim. one planet economy tai vihreä talous -nimillä) on käytännössä kaiken keskiössä. Talouden ja liiketoimintamallien on uudistuttava yhden planeetan mukaisiksi ja tätä on toteuttu vaikuttamalla yrityksiin ja päättäjiin sekä viestimällä asiaa suurelle yleisölle.”

“ -- [järjestömme toiminta] edistää hyvinvointitaloutta kaikilla kolmella osa-alueella: hävikin hyödyntäminen (ekologisuus), yhteisöllisyyden ja osallisuuden lisääntyminen (sosiaalinen) ja köyhyyden vähentäminen (taloudellinen).”

Osa organisaatioista huomioi hyvinvointitalouden omassa vastuullisuusohjelmassaan tai -suunnitelmassaan ja on määritellyt mittarit, joita seurataan säännöllisesti. Joissakin organisaatioissa tätä kutsuttiin kestävä kehityksen ohjelmaksi tai ympäristöohjelmaksi. Eräs vastaaja mainitsi kestävyys sitoumuksen. Joillakin vastaajilla vastuullisuusohjelmat ovat parhaillaan teossa tai ohjelmia ollaan päivittämässä. Osittain vastuullisuusohjelmat seurasivat vastaajien organisaatioiden oman sisäisen toiminnan vastuullisuutta (kuten hankinnat, toimitilat, työhyvinvointi). Toisaalta joissain vastauksissa myös mainittiin, että vastuullisuusohjelman on tarkoitus ohjata myös ulkoista toimintaa (kuten toimialan kehittäminen tai tarjotut palvelut)

“Päivitetään vastuullisuussuunnitelma ja pidetään se hyvin konkreettisella tasolla (kierrättäminen, energian käyttö, matkustaminen, osallisuus, harkitut hankinnat eli ylikulutuksen välttäminen, työn mielekkyyden ylläpito).”

“Organisaatiollemme laaditaan parhaillaan vastuullisuusohjelmaa, jolla pyritään vahvistamaan oman toimintamme niin ekologista, sosiaalista kuin taloudellistakin kestävyyttä.”

“Olemme tehneet vaikuttavuusanalyysin, jonka kautta seuraamme vaikutustamme ekologiseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen kestävyYTEEN. Vastuullisuusohjelmamme pohjaa näiden kolmen teeman kautta konkreettisiin tekoihin edustamamme toimialan kehittämisessä.”

“Järjestömme juuri päivitetty strategia korostaa ennakoivan/ehkäisevän toiminnan merkitystä ja planetaarinen terveys-näkökulmaa. Ne mahdollistavat hyvinvointitalousajattelun mukaisen tavoiteasetannan jne. varsin laajasti.”

Vastauksissa ei eritelty yksityiskohtaisesti järjestöjen vastuullisuusohjelmissa seuraamia mittareita. Seuratusta vastuullisuus- ja ympäristöohjelmien teemoista ja mittareista mainittiin useaan otteeseen hiilijalanjälki. Toiminnan suunnittelun lisäksi kestävyYDEN EDISTÄMINEN liittyi vastauksissa usein hyvin konkreettiseen toimintaan, kuten henkilöstön kouluttamiseen ja sijoituksiin.

“Toteutamme ja seuraamme kestäväN kehityksen ohjelmaamme, jossa on prosesseittain määritelty toimet ja mittarit kunkin kestävyysosa-alueen toteutukselle organisaatiossamme ja palveluissamme.”

“Mm. mitataan hiilijalanjälkeä ja kompensoidaan oman toiminnan haittoja, koulutetaan henkilöstöä yhdenvertaisuusasioissa ja sijoitetaan vastuullisesti.”

Hyvinvointitalous näkyy joidenkin vastaajien organisaatioiden myöntämien apurahojen tai muiden rahoitusten ehdoissa tai rahoitettavien tahojen valinnassa esimerkiksi monimuotoisuuden näkökulmasta:

“Hakukriteereissämme apurahan hakijan tulee osoittaa paitsi mihin planetaarisiin rajoihin hänen työnsä liittyy, myös mihin sosioekologisiin järjestelmiin hänen työnsä liittyy.”

“Sosiaaliset kysymykset ovat viime vuosina olleet yhä enemmän agendallamme, kun esimerkiksi mietimme, miten saisimme monimuotoistettua rahoittamiemme tutkijoiden joukkoa – –”

Monella kyselyyn vastanneella taholla on käynnissä kokeiluja, tutkimuksia ja selvityksiä sekä kehittämishankkeita, jotka liittyvät hyvinvointitalouteen.

“Viime vuosina on käynnistetty hankkeita, jotka liittyvät hyvinvointitalouteen (ylivelkaantumiseen ja ympäristöahdistukseen). Eräässä paikallishankkeessa (– –) keskiössä on hyvinvointitalous käytännössä, eli mielen hyvinvoinnin keskus joka rakentuu ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävästi.”

“Tutkimustoiminta, testaaminen, kokeileminen, innovaatiot- kestävä asuntotuotannon tuottaminen ja ylläpitäminen.”

“on laadittu ohjelmat; -- Sää- ja ilmatoriskit, -- Näin vähennät sääja ilmatoriskien tuomia haittoja ja viet terveysteot omaan arkeesi, -- raportti hengityssairaiden sosiaaliturvaan liittyvistä kysymyksistä, valmisteilla Kokemustoiminnan osallisuus -selvitys.”

Kyselyn vastauksien mukaan järjestöt ja muut yhteisöt järjestävät jäsenilleen ja sidosryhmilleen koulutuksia liittyen hyvinvointitalouden ulottuvuuksiin sekä laativat suosituksia ja ohjeita, joiden avulla ne ohjaavat toimintaa kestävämpään suuntaan.

“[Järjestämme] tilaisuuksia ja kampanjoita, jotka lisäävät ymmärrystä kestävästä kehityksestä sekä sen osatekijöistä. Jäsenille sekä muille nuorille halutaan tarjota mahdollisuus oppia, miten ekologiset, sosiaaliset ja taloudelliset näkökohdat ovat keskeisiä hyvinvoinnille ja kestävälle kehitykselle.”

“Laatimalla esgc-ohjeita, suosituksia ja koulutuksia yksityisille rahoittajille.”

“Kotitalouksien koulutuksessa, neuvonnassa, opetuksessa ja valistuksessa.”

“Koulutetaan jäsenistöä hyvinvointitalouden ulottuvuuksista.”

“--toimimme erityisesti ekologisen ja taloudellisen kestävyuden eteen. Koulutamme ja opastamme myös sosiaalisen kestävyuden osalta.”

Osaamista ja ymmärrystä hyvinvointitaloudesta sekä ekologisesta, sosiaalisesta ja taloudellisesta kestävydestä vahvistetaan jatkuvasti sekä organisaation sisällä että luomalla verkostoja ja yhteistyötä muiden järjestöjen ja yhdistysten, valtionhallinnon, elinkeinoelämän tai tiedeyhteisön kanssa.

“Yhteistyö kestävä kehityksen toimikunnan kanssa osana Järjestöjen yksinäisyysverkostoa.”

“ [pyrimme] tekemään yhteistyötä ja verkostoitumaan sellaisten toimijoiden kanssa, jotka jakavat samanlaiset arvot sekä tavoitteet edistää ekologista, sosiaalista ja taloudellista kestävyyttä.”

“Olemme laatineet yhdessä laajan kansalaisyhteiskunnan kanssa oikeudenmukaisen ekologisen siirtymän periaatteet, joihin on sitoutunut yli 90 toimijaa.”

Kyselyn tulosten perusteella hyvinvointitalous on myös tärkeä järjestöjen, yhdistysten ja neljännen sektorin viestinnän ja vaikuttamisen teema. Suurin osa kyselyyn vastanneista kertoi edustamansa organisaation viestivän jäsenilleen ja verkostoilleen aiheesta monipuolisesti sekä vaikuttamalla päätöksentekoon.

“Vaikuttamalla aktiivisesti osana kansalaisyhteiskuntaa eri tavoin, kuten suora toiminta, erilaiset julkisuutta tavoittelevat kampanjat sekä vaikuttaminen poliittisiin päätöksentekijöihin.”

“Teemme laajasti vaikuttamistyötä ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen kestävyuden vahvistamiseksi yhteiskunnassa ja osallistumme eri sidosryhmien kanssa hyvinvointitalouden puolella tehtävään kehittämiseen.”

“Kampanjoimme kestävän luonnonvarojen käytön puolesta ja ekokriisien torjumiseksi.”

Kyselyn vastausten perusteella vastaajat keskittyivät tarkastelemaan toiminnassaan pääosin yhtä, joskus kahta hyvinvointitalouden ulottuvuutta. Osa työskentelee aktiivisesti ekologisen kestävyuden ja hyvinvoinnin edistämiseksi, osa taas keskittyy kestävään talouteen tai sosiaaliseen hyvinvointiin. Toisaalta, vaikka organisaatio toimisi pääosin sosiaalisen tai taloudellisen kestävyuden parissa, ekologinen kestävyys koettiin tärkeäksi sisäisessä toiminnassa (toimitilat, hankinnat, henkilöstön koulutukset). Kyselyn ja yhteiskehittämisen työpajan perusteella osa järjestöistä ja neljännen sektorin toimijoista kuitenkin tarkastelee ja seuraa järjestelmällisesti hyvinvointitaloutta koko käsitteen laajuudessa.

“Edistämme reilua ja kestävää taloutta kokonaisuutena. Hyvinvointitalous on yksi tähän tähtäävä aloite, jota seuraamme.”

“Emme edistä mitään yksittäistä reilun ja kestävän talouden aloitetta ylitse muiden.”

“Oma toimintamme potilaiden suuntaan vahvistaa erityisesti sosiaalista ja jossain määrin myös taloudellista kestävyyttä.”

“Yhdistyksemme tavoitteet liittyvät erityisesti sosiaaliseen ja ekologiseen kestävyteen ja niiden edistämiseen.”

“Toiminnassa huomioidaan ekologinen kestävyys ennen kaikkea sisäisen toimintamme järjestämisessä, sillä ei ole suoraa yhteyttä tekemäämme työhön. Sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys heijastuvat suoraan työhömmme, koska teemme työtä väkivaltaa kokeneiden parissa ja sosiaalinen ja taloudellinen eriarvoisuus tai näihin liittyvät kriisit näkyvät palveluissamme väkivaltakemusten lisääntymisenä.”

Yhteenveto

Kyselyssä ja yhteiskehittämisen työpajassa selvitettiin, miten järjestöjen ja yhteisöjen toiminnassa edistetään hyvinvointitaloutta eli huomioidaan toiminnassa ekologinen, sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys. Kyselyn perusteella järjestöissä, yhdistyksissä ja neljännellä sektorilla seurataan kaikkia THL:n kansainvälisessä kartoituksessa tunnistamaa 41 indikaattoria. Yksikään kyselyssä esitetty indikaattori ei jäänyt mainitsematta, kun kysyttiin, mitä viittä kestävyden eri ulottuvuuksien indikaattoria järjestöissä ja neljännellä sektorilla seurataan säännöllisesti.

Ekologisen kestävyden osalta järjestöissä ja neljännellä sektorilla kaikkein seurattavimpia indikaattoreita ovat kasvihuonekaasupäästöt, uusiutuva energia ja luonnon monimuotoisuus. Sosiaalisen kestävyden seuratuimmiksi indikaattoreiksi erottuvat osallisuuden kokemus, vapaaehtoistyö, syrjäytymisriski sekä koulutusaste. Taloudellisen kestävyden indikaattoreista kyselyyn vastanneet seuraavat eniten työllisyyttä, työttömyyttä ja kotitalouksien tuloja.

Useat kyselyyn vastanneet järjestöjen, yhdistysten ja neljännen sektorin toimijat kertoivat, että hyvinvointitalous on niiden koko olemassaolon ytimessä – niiden toiminnan lähtökohta ja perusta. Moni vastasi hyvinvointitalouden olevan kiinteä osa strategiaa, toimintatapoja, toiminnan arvoja ja periaatteita.

Yhteiskehittämisen tuloksena järjestöt ja neljännen sektorin edustajat valitsivat seuraavat kymmenen indikaattoria, jotka toimijoiden mukaan ovat kaikkein keskeisimpiä kansalaisjärjestöjen ja neljännen sektorin edustamien ihmisten hyvinvoinnille:

- Luonnon ja ympäristön tila
- Luonnon ja ympäristön käyttö
- Lähipalveluiden saatavuus
- Sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuus
- Mielensterveys
- Yksinäisyys
- Taloudellinen eriarvoisuus
- Luottamus ja turvallisuuden kokemus
- Osallisuus ja inklusiivisuus
- Koettu hyvinvointi

Yhteisymmärrys valituista indikaattoreista vahvistettiin niin suullisesti kuin toimitamalla työpajan keskustelumuistio osallistuneille jälkikäteen. Työpajan keskustelumuistioon ei tullut korjaus- tai täydennystoiveita. Yhdessä keskustelumuistioon liittyvässä osallistujan palautteessa kiitettiin, että työn lopputuloksessa hyvinvointia tarkastellaan laajasti eri näkökulmista ja huomioidaan myös eri elämäntilanteissa olevat ihmiset.

Voidaan siis todeta, että ehdotus indikaattoreiksi kuvaa onnistuneesti prosessiin osallistuneiden kansalaisyhteiskunnan edustajien näkemystä hyvinvointitalouden operationalisoinnista kansallisella tasolla.

Indikaattoreiden rajaamisen ja käsittelemisen lisäksi työpajaan osallistuneet ehdottivat kullekin indikaattoreille mittareita, joilla seurata hyvinvoinnin tilaa. Mittareita listaamalla yhdessä osallistujien kesken haluttiin selvittää millaisia tietosisältöjä ja aineistoja kuhunkin indikaattoriin voisi sisältyä.

Valittujen indikaattoreiden mittareiksi ehdotettiin määrällisesti laajaa ja sisällöllisesti monipuolista joukkoa tärkeiksi koettuja, valittuihin indikaattoreihin kytkeytyviä teemoja. Ehdotetuissa mittareissa on keskinäistä päällekkäisyyttä eikä ehdotuksia ole laadittu aineistolähtöisesti siten, että kunkin mittarin saatavuus, käytettävyys ja ajantasaisuus olisi varmistettu. Osa mittariehdotuksista edellyttäisi myös täsmentämistä sen osalta, mitä mittarilla käytännössä tarkoitetaan seurattavan. Esimerkiksi “väkivallan kokeminen” mittarina voidaan konkretisoida useilla eri tavalla riippuen sekä tarkasteltavan väkivallan tyypistä, käytetystä aineistosta sekä muutoksen ajallisesta tarkasteluvälistä.

Hyvinvointitalouden mittareiden määrittely ja valinta eivät olleet tämän prosessin tavoitteina. Ehdotettujen mittareiden liittäminen indikaattoriehdotukseen tuottaa kuitenkin arvokasta tietoa hyvinvointitalouden jatkotyöhön ja tuo näkyväksi ne asiat, joita erityisesti kansalaisjärjestökenttä ja neljäs sektori Suomessa pitävät valittujen hyvinvointitalouden indikaattoreiden osalta keskeisinä.

Ehdotettu indikaattoripaketti edellyttää jatkojalostamista ennen kuin se voidaan ottaa käyttöön. Osa ehdotetuista indikaattoreista on temaattisesti laajoja, minkä vuoksi niihin kytkettävien mittareiden valinnan edellytyksenä on tietosisältöjen rajaaminen. Käytännössä tällaisen työn etenemistä auttaisivat indikaattoreihin kytkettävien hyvinvointiprioriteettien tai-tavoitteiden sanallistaminen ja kirjaaminen. Tavoitelähtöinen indikaattoreiden valinta ei tässä työssä kuitenkaan tullut kyseeseen, sillä vaihtoehtoja kansallisen ohjaukselle sisällölle ja sijainnille on tois-
taiseksi useita.

Perusteluita valituista indikaattoreista saatiin melko vähän. Kyselyn yhteydessä perusteluita ei kerätty, sillä kyselystä olisi tullut liian laaja ja vastaamisprosentti olisi voinut kärsiä. Työpajassa perusteita valituille indikaattoreille saatiin vähän. Tämän indikaattoriehdotuksen jatkotyöstön osalta voi olla tarkoituksenmukaista altistaa ehdotus aineistolähtöiselle tarkastelulle tai indikaattoreita ammatikseen kehittäville ja soveltaville asiantuntijoille arvioitavaksi.

Indikaattorien ja mittarien jatkotyöstössä on syytä selvittää ja kartoittaa tutkimuspohjaisesti olemassa olevaa seurantatietoa ehdotetuista indikaattoreista ja mittareista. Työtä on aiheellista jatkaa valittujen indikaattoreiden tuottamisesta vastaavien tahojen kanssa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ohella kokonaiskestävyyden indikaattorityön keskeisiä kansallisia toimijoita ovat Tilastokeskus, Suomen ympäristökeskus Syke, Luonnonvarakeskus Luke sekä Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT. Näiden toimijoiden keskinäistä yhteistyötä hyvinvointitalouden indikaattorien jatkotyöstössä on syytä kehittää.

Työn tavoitteena oli “tuottaa käytännön esimerkkejä, ehdotuksia ja perusteluita siitä, miten hyvinvointitalouden indikaattoritiedolla voi edistää kansalaisjärjestöjen ja neljännen sektorin kohderyhmien hyvinvointia kansallisella tasolla”. Projektin alussa yhteiskehittämisen työpajan painopiste oli käytännön esimerkkien kokoamisessa. Projektin edetessä tehtiin kuitenkin yhteinen päätös käyttää työpaja indikaattoreiden jatkokarsintaan, päätöksen vahvistamiseen keskustellen sekä alustavien mittareiden tunnistamiseen.

Kyselyn avoimista vastauksista on koottu esimerkkejä kansalaisyhteiskunnan jo käytössä olevista tavoista hyvinvointitalouden ja kestävyysulottuvuuksien edistämiseen. Tarkempi hyvinvointitalouden indikaattoritiedon seuranta ja kattava tieto käytännön soveltamisesta suomalaisessa järjestötyössä vaatii lisää selvitystä. Soveltuvaa erityisosaamista aiheen jatkoselvittämiseksi löytyy esimerkiksi sosi-aali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö SOSTE ry:ltä, joka voisi tarjota hyvinvointitaloudellista asiantuntemustaan ja laajaa näkökulmaa järjestökentän tarpeisiin vastaamiseksi.

Huomioita ja oppeja prosessista

Hyvinvointitalouden indikaattoreiden työstäminen järjestöjen ja neljännen sektorin kanssa osoitti, että yhteistyölle aiheen parissa on tarvetta. Järjestölähtöinen hyvinvointitaloustyön organisointi verkostolähtöisesti, eri kestävyysulottuvuuksien osajia yhteentueden voisi edistää osaltaan myös yhteisten indikaattoreiden ja niitä tuottavien aineistojen pitkäjänteistä tuottamista ja kehittämistä.

Usein järjestöt työskentelevät vain yhden hyvinvointitalouden ulottuvuuden parissa, esimerkiksi ympäristö- ja luontojärjestöt ekologisen kestävyuden ja sosiaalialan järjestöt sosiaalisen kestävyuden parissa. Kokonaiskuvan jakaminen niin kansalaisyhteiskunnan kesken että hallinnossa on tärkeää hyvinvointitalouden toteutumisen kannalta. Tällaista kokonaiskuvaa välittää esimerkiksi Kestävyyspaneeli, joka on itsenäinen, valituneuvoston kanslian yhteydessä toimiva tiedepaneeli, jonka tarkoituksena on edistää kestävästä kehitystä Suomessa.

Valituissa indikaattoreissa painottuu sosiaalinen kestävyys vaikka työn kaikissa vaiheissa pyrittiin varmistamaan, että myös ekologisen ja taloudellisen kestävyuden parissa työskentelevät osallistuvat. Painotukseen voi vaikuttaa esimerkiksi se, että sosiaalisen kestävyuden indikaattorit painottuivat THL:n alkuperäisessä indikaattorilistauksessa.

Hyvinvointitalouden indikaattoreiden kansainvälisen kartoituksen pohjalta tunnistetuissa 43 indikaattorissa mukana oli 9 ekologisen, 11 taloudellisen ja 23 sosiaalisen kestävyuden indikaattoria. Jo lähtöasetelma oli siis kallellaan sosiaaliseen kestävyteen.

Prosessiin osallistuneet toivat esille, että taloudelliset indikaattorit ovat jo usein käytössä päätöksenteon tukena ja sosiaalisen ja ekologisen kestävyuden näkökulmaa on haastavaa saada taloudellisen kestävyuden rinnalle osaksi kansallista päätöksentekoa. Taloudellisen kestävyuden indikaattorit väistyivät ja antoivat prosessin kuluessa tilaa ekologisen kestävyuden indikaattoreille kyselyyn vastanneiden ja työpajaan osallistuneiden järjestöjen ja neljännen sektorin toimijoiden toiveiden mukaisesti.

Jatkotyön haasteena on tavoittaa hyvinvointitalouden seurannan ja toteutuksen kannalta keskeiset toimijat eri tieteen- ja hallinnonaloilta ja muuttaa toiminnan rakenteita siten, että yhteistyöhön aiheen parissa on kannusteita. Eri kestävyysulottuvuuksiin kytkettävän indikaattoritiedon valinta, tulkinta ja nykyistä tasapainoisempi hyödyntäminen yhteiskunnallisessa päätöksenteossa edellyttää poikkitieteellistä ja -hallinnollista yhteistyötä ja uudistuvia rakenteita valtionhallinnossa. Ekologisen kestävyuden parempaan huomioimiseen osana hyvinvointitaloutta kannustaa

myös valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarjassa vuonna 2022 julkaistu “Kohti hyvinvointitalouden ohjausmallia” -selvitys.

On tärkeää, että myös järjestäytymättömillä kansalaisyhteiskunnan toimijoilla on mahdollisuus osallistua hyvinvointitaloutta koskeviin keskusteluihin. Tässä työssä oli mukana toimijoita, jotka eivät edustaneet niin sanottuja virallisia järjestöjä, mutta heidän äänensä olisi voinut olla vielä vahvempi.

THL:ssä tehdään vuoden 2024 aikana yhteistyötä eri hallinnonalojen edustajien kanssa hyvinvointitaloudellisen ohjauksen tavan ja sijainnin määrittelemiseksi. Työn vaikuttavuuden määrittää lopulta se, miten hankkeen lopputulosta hyödynnetään päätöksenteossa. Asia herätti keskustelua myös työpajassa. On tärkeää pitää järjestöt ja neljäs sektori mukana keskusteluissa myös hankkeen myöhemmissä vaiheissa.

Lähteet

Kansalaisfoorumi. Järjestöhakemisto. <https://kansalaisyhteiskunta.fi/jarjestohakemisto/>. Viitattu 19.9.2023.

Mäenpää, P. & Faehnle, M. 2021. Neljäs sektori – kuinka kaupunkiaktivismi haastaa hallinnon, muuttaa markkinat ja laajentaa demokratiaa. Vastapaino, Tampere.

Ruuskanen, P., Jousilahti, J., Faehnle, M., Kuusikko, K., Kuittinen, O., Virtanen, J., & Strömberg, L. 2020. Kansalaisyhteiskunnan tila ja tulevaisuus 2020-luvun Suomessa. Valtioneuvoston kanslia. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja, 47/2020.

THL. Hyvinvointijohtamisella hyvinvointitaloutta. Luettu 14.12.2023. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtamisella-hyvinvointitaloutta>.

Korhonen, S., Alanko, L., Jalonen, K., Hiilamo, H., Ahokas, J., Rouvinen-Wilenius, P. & Hirvelä, A. 2022. Kohti hyvinvointitalouden ohjausmallia: Hyvinvointilähtöisen politiikkaohjauksen ja hallinnan näkökulmia sosiaaliturvan kehittämisessä sekä yhteiskuntapolitiikassa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:49.

Liitteet

Liite 1: Laaja listaus indikaattoreista ja ehdotuksista mittareiksi

Indikaattori	Sisältö, rajaukset, huomiot	Mittareita
Luonnon ja ympäristön tila	Eri elinympäristöihin (erityisesti metsä, vesistöt) on olemassa hyviä tutkimukseen perustuvia mittarikokonaisuuksia, jotka on syytä ottaa käyttöön. Näitä mittaristoja on kehittänyt Suomen ympäristökeskus.	<ul style="list-style-type: none">– suojeltujen alueiden ja elinympäristöjen määrä, eheys ja sijainti– uhanalaisten lajien, elinympäristöjen ja luontotyyppien kehitys– metsien ja vesistöjen tila (esim. vesistöjen tyyppi- ja fosforikuormitus)
Luonnon ja ympäristön käyttö	Eri elinympäristöihin (erityisesti metsä, vesistöt) on olemassa hyviä tutkimukseen perustuvia mittarikokonaisuuksia, jotka on syytä ottaa käyttöön. Näitä mittaristoja on kehittänyt Suomen ympäristökeskus.	<ul style="list-style-type: none">– kulutuksen päästöt ja vaikutukset– hiilijalanjälki (eriarvoisuus ja hiilijalanjäljen sosio-ekonominen jakautuminen huomioiden)– vesijalanjälki– kasvihuonekaasupäästöt ja hiilinielut– kasvipohjainen ruoka julkisissa keittiöissä– materiaalien ja raaka-aineiden käyttö/kulutus, uusiokäyttö– kiertotalousaste– uusiutuvien osuus energiankäytöstä– energiaköyhyys– ympäristö- ja luontopolitiikan johdonmukaisuus
Lähipalveluiden saatavuus	Saatavuuden lisäksi on tärkeää, että indikaattorissa tarkastellaan saavutettavuutta.	<ul style="list-style-type: none">– lähipalveluiden käyttöaste ikäryhmittäin, sukupuolittain, sosio-ekonomisesti arvioituna– etäisyys eri lähipalveluihin (esim. metsä, koulu)– luonnossa vietetty aika ikäryhmittäin, sukupuolittain, sosio-ekonomisesti arvioituna– monimuotoisen luonnon määrä lähiympäristössä– julkisen liikenteen palveluiden saatavuus ja saavutettavuus– liikenneköyhyys

<p>Sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuus</p>	<p>Indikaattoreiden tuottamaa dataa tulee analysoida erikseen sukupuolen ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Lisäksi tärkeää, että tehdään intersektionaalinen raportointi kaikista mittareista.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – asiakastyytyväisyys eli asiakkaan kokemus palvelujen saatavuudesta – 3. vapaa aika (T3), jota terveydenhuollossa mitataan – henkilökunnan työkokemukset hoidon ja palvelun antamisen kontekstista, resursseista, toimivuudesta sekä riittävydestä – yksityisten ja julkisten hoidon antajien käyttö – asiakasmaksujen seuranta (taso, ulosottoon menevien maksujen määrä) – digitaalisten terveyspalveluiden saavutettavuus ja käyttäjän kokemukset (vanhukset ja aistivammaiset, päihdeongelmaiset nuoret) – päivystyskäyntien määrä – tulkkipalveluiden saatavuus ja käyttö – etäisyys lähimpään julkiseen terveys- ja sosiaalipalveluiden palvelupisteeseen – syrjintäkokemukset sote-palveluissa, tarpeen mukaisen hoidon saanti (leikkaus, lääkkeet) (THL:n väestökyselyt ulkomaalaistaustaisille) – sosiaalietuuksien käyttö (toimeentulotuen saajat) – työttömien terveystarkastusten lukumäärä
<p>Mielenterveys</p>		<ul style="list-style-type: none"> – positiivinen mielenterveys -mittari (nuorista tietoa kouluterveyskyselystä) – psyykinen kuormittuneisuus -mittari (KTK nuorista itsemurhakuolleisuus) – nuorten määrä terapiassa ja/tai säännöllisesti psykolääkkeitä käyttävät – mielenterveysperusteiset sairauslomat ja työkyvyttömyyseläkeläiset – mielenterveys- ja päihdeongelmaisten hoidon saatavuus – päihde- ja huumekuolemat – mielenterveyden lukutaito (THL:ssä kehitteillä mittari) – psykososiaalisten hoitojen saatavuus perusterveydenhuollossa – kiusatuksi tulemisen kokemus – väkivallan kokeminen – ulkopuolelle jätetyksi tulemisen kokemus – kuntoutuspsykoterapian saatavuus koulutusluokittain – psykoterapian saannin odotusaika

Yksinäisyys		<ul style="list-style-type: none"> – THL:n TerveSuomen/TKelinolokyselyn kysymys yksinäisyyden kokemuksesta ja kouluterveyskyselystä: Onko edes yksi hyvä ystävä -kysymys? – yhden hengen talouksien määrä (riski yksinäisyyteen suurempi) – neurokirjon lasten määrä (riski yksinäisyyteen suurempi) – big datan avulla ihmisten yhteyksien määrä (ovatko yhteydet laadukkaita, tyydyttäviä?) – vietetty aika samanikäisten kanssa – maahanmuuttajien koettu yksinäisyys – ostrakismi / ulkopuolelle – jättämisen kokemus
Taloudellinen eriarvoisuus	<p>Onko mittareissa mahdollista ottaa huomioon ylisukupolvinen näkökulma? Varallisuus on huomioitava kaikissa mittareissa.</p> <p>Gini-kertoimessa on ongelmia, ja mittari on korvattava paremmilla. Uusia mittareita työstetään tällä hetkellä.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – verotusaste (verotuksen ongelma: ylimmän tulodesiilin piiloon jäävät tulot) – toimeentulotuen saanti (ehkäisevä ja täydentävä toimeentulotuki, perusosan alennukset) – tuloerot (mitataan huomioiden koko kansantalous, DINA-mallissa otetaan huomioon tulot, jotka kohdistuvat ihmisille mutta joita ei ohjata ihmisille) – asunottomuus – koulutusasteen vaikutus taloudelliseen toimeentuloon
Luottamus ja turvallisuuden kokemus	Mittareissa on eroteltava koettu ja mitattu.	<ul style="list-style-type: none"> – yleinen luottamus: lähipiiri, toiset ihmiset; demokratia, järjestelmät, viranomaiset, yhteiskunta – luottamus tulevaisuuteen – menetetty luottamus huonoihin kokemuksiin perustuen – potentiaalinen luottamus ja avun saaminen tarvittaessa – turvallisuuden kokemus (sosiaalinen media, tietoturva) – osallisuuden kokemus – arjen turvallisuus – luottamus toisiin ihmisiin (koettu turvaverkko) – hyväksikäyttöilmoitukset, ihmiskauppa tms. – miten tämä voitaisiin ottaa huomioon? – asenneilmapiiri, kaventunut keskusteluilmapiiri, poterot ja kuplat

Osallisuus ja inklusivisuus		<ul style="list-style-type: none"> – äänestysaktiivisuus – ammatillinen järjestäytymisaste – osallisuuden kokemus (liittyy luottamukseen ja hyvinvointiin) – lähiyhteisön osallisuus – työllisyys, työttömyys – koulutus – vapaaehtoistyö – järjestö- tai vapaaehtoistyöhön osallistuminen – vapaan sivistystyön palveluiden käyttö – kulttuuripalveluiden käyttö – koettu syrjintä (rasismi, sukupuoleen pohjautuva)
Koettu hyvinvointi		<ul style="list-style-type: none"> – koettu elämäntyytyväisyys – koettu terveys – koettu hyvinvointi – koettu yksinäisyyden kokemus – sairastavuusindeksi – väkivalta – päihdehaitat (nuorten) – huumekuolemat) – huostaanotot – työkyvyttömyyseläkkeen myöntöperuste – asunnottomuus – psyykinen kuormittuneisuus – väkivalta (sukupuolittunut, naisiin kohdistuva) – rasismi

Liite 2: Kyselyn runko suomeksi

Hyvinvointitalous Suomessa

Millaisen tiedon avulla luodaan luodaan hyvinvointia, josta myös tulevat sukupolvet voivat hyötyä ja jonka elinympäristö kestää? Mitä tietoa keräät ja seuraat jo nyt osana omaa työtäsi? Mitkä hyvinvoinnin, talouden ja kestävä kehityksen indikaattorit ja mittarit ovat hyödyllisimpiä työsi kannalta? Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kehittää työkaluja, joilla seurataan ja mitataan hyvinvointia ja kestävä taloutta Suomessa. Työ kulkee termillä hyvinvointitalous. Sen avulla huomioidaan nykyistä paremmin päätösten vaikutukset ihmisten, luonnon ja talouden keskinäiseen tasapainoon.

THL on laatinut luonnoksen indikaattoreista, joilla seurataan Suomen hyvinvointitalouden toteutumista. Luonnos koostuu noin neljästäkymmenestä yksittäisestä indikaattorista. Ne on valittu arvioimalla eri maissa jo käytössä olevia indikaattoreita ja mittareita. Kyselyssä esitetyt indikaattorit ovat keskenään erilaisia. Joukossa on indikaattoreita, jotka ovat jo itsessään mittari. Osa indikaattoreista voi puolestaan koostua useista eri mittareista, jotka kuvaavat kyseistä tarkasteltavaa asiaa.

THL kutsuu eri tavoin kestävä kehitystä ja hyvinvointia työssään edistävät suomalaiset kansalaisjärjestöt ja neljännen sektorin edustajat kommentoimaan luonnosta ja osallistumaan Suomen hyvinvointitalouden ohjaukseen ja mittaamisen kehittämiseen.

Kutsu kyselyyn on lähetetty kolmellesadalle eri järjestön ja neljännen sektorin edustajalle. Voit halutessasi välittää kyselyn yhteisössäsä jollekin toiselle henkilölle. Hyödynnämme kyselyn tietoja lopullisen hyvinvointitalouden seurantamittariston laatimisessa.

Kyselyn vastaaminen kestää noin kaksikymmentä minuuttia. Se on jaettu neljään osaan, joista ensimmäinen käsittelee hyvinvointitaloutta omassa organisaatiossasi, toinen kansallisia indikaattoreita ja kolmas hyvinvointitalousajattelun levittämistä Suomessa. Neljännessä osiossa kysytään kiinnostustasi seurata ja osallistua hyvinvointitalouden kehittämiseen jatkossa. Voit halutessasi jättää vastaamatta osioihin, jotka eivät kohdistu työhösi.

Q1. Mitä seuraavista ihmisen ja luonnon hyvinvointiin ja talouden kestävyteen liittyvistä asioista seuraat tällä hetkellä työssäsi?

Ekologinen kestävyys

Valitse korkeintaan viisi luonnon ja ympäristön hyvinvoinnin indikaattoria, joita edustamassasi järjestössä tai neljännen sektorin organisaatiossa seurataan säännöllisesti.

- Kasvihuonekaasupäästöt
- Hengitysilman laatu
- Luonnon monimuotoisuus
- Uusiutuva energia
- Vesistöjen tila
- Yhdyskuntajätteen määrä (kotitalousjäte sekä kaupoista, teollisuudesta ja palveluista syntynyt jäte)
- Luonnon virkistyskäyttö

Sosiaalinen kestävyys

Valitse korkeintaan viisi ihmisen hyvinvoinnin indikaattoria, joita edustamassasi järjestössä tai neljännen sektorin organisaatiossa seurataan säännöllisesti.

- Elinajanodote
- Syrjäytymisriski
- Yksinäisyys
- Väkivallan uhriksi joutuminen
- Elämäntyytyväisyys
- Asumistyytyväisyys
- Turvallisuuden kokemus
- Köyhyys
- Äänestysaktiivisuus
- Luottamus toisiin ihmisiin
- Vapaaehtoistyö
- Tuloerot
- Koulutusaste
- Ylipaino

- Koettu terveys
- Läheissuhteet
- Kuolleisuus
- Mielen terveys
- Terveysthuollon saatavuus
- Työn merkityksellisyys
- Kiinteän laajakaistaliittymän saatavuus
- Osallisuuden kokemus
- Kulttuuripalveluiden käyttö

Taloudellinen kestävyys

Valitse korkeintaan viisi talouden kestävyden indikaattoria, joita edustamassasi järjestössä tai neljännen sektorin organisaatiossa seurataan säännöllisesti.

- Varallisuus
- Kotitalouksien tulot
- Kotitalouksien velkaantuminen
- Työllisyys
- Työttömyys
- Suomalaisten työaika
- Bruttokansantuote
- Yritysten innovaatiotoiminta
- Kotitalouksien kulutus
- Asumismenot
- Kehitysyhteistyö

Q2. Miten tärkeitä seuraavat indikaattorit ovat mielestäsi ihmisten, luonnon ja talouden hyvinvoinnin seurannassa Suomessa?

Ekologinen kestävyys

Vastaa, miten tärkeä listattu indikaattori on mielestäsi Suomen ympäristön ja luonnon hyvinvoinnin seurannassa. (En osaa sanoa miten tärkeä – Ei lainkaan tärkeä – Ei kovin tärkeä – Melko tärkeä – Erittäin tärkeä)

- Kasvihuonekaasupäästöt
- Hengitysilman laatu
- Luonnon monimuotoisuus
- Uusiutuva energia
- Luonnon virkistyskäyttö
- Vesistöjen tila
- Yhdyskuntajätteen määrä (kotitalousjäte sekä kaupoista, teollisuudesta ja palveluista syntynyt jäte)

Puuttuuko listalta jokin luonnon ja ympäristön hyvinvointia mittaavaindikaattori, joka tulisi sisällyttää Suomen hyvinvointitalouden indikaattoreihin? Listaa enintään viisi indikaattoria (*avovastaus*)

Sosiaalinen kestävyys

Vastaa, miten tärkeä listattu indikaattori on mielestäsi ihmisten hyvinvoinnin seurannassa. (En osaa sanoa miten tärkeä – Ei lainkaan tärkeä – Ei kovin tärkeä – Melko tärkeä – Erittäin tärkeä)

- Elinajanodote
- Syrjäytymisriski
- Yksinäisyys
- Väkivallan uhriksi joutuminen
- Elämäntyytyväisyys
- Asumistyytyväisyys
- Turvallisuuden kokemus
- Köyhyys
- Äänestysaktiivisuus

- Luottamus toisiin ihmisiin
- Vapaaehtoistyö
- Tuloerot
- Koulutusaste
- Ylipaino
- Koettu terveys
- Läheissuhteet
- Kuolleisuus
- Mielen terveys
- Terveysthuollon saatavuus
- Työn merkityksellisyys
- Kiinteän laajakaistaliittymän saatavuus
- Osallisuuden kokemus
- Kulttuuripalveluiden käyttö

Puuttuuko listalta jokin ihmisten hyvinvointia mittaava indikaattori, joka tulisi sisällyttää Suomen hyvinvointitalouden indikaattoreihin? Listaa enintään viisi indikaattoria (*avovastaus*)

Taloudellinen kestävyys

Vastaa, miten tärkeä listattu indikaattori on mielestäsi taloudenkestävyyden seurannassa. (En osaa sanoa miten tärkeä – Ei lainkaan tärkeä – Ei kovin tärkeä – Melko tärkeä – Erittäin tärkeä)

- Varallisuus
- Kotitalouksien tulot
- Kotitalouksien velkaantuminen
- Työllisyys
- Työttömyys
- Suomalaisten työaika
- Bruttokansantuote
- Yritysten innovaatiotoiminta

- Kotitalouksien kulutus
- Asumismenot
- Kehitysyhteistyö

Puuttuuko listalta jokin talouden kestävyyttä mittaava indikaattori, joka tulisi sisällyttää Suomen hyvinvointitalouden indikaattoreihin? Listaa enintään viisi indikaattoria (*avovastaus*)

Q3. Miten edustamassasi järjestössä tai yhteisössä tällä hetkellä edistetään hyvinvointitaloutta eli huomioidaan toiminnassa ekologinen, sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys? (*avovastaus*)

Q4. Hyvinvointitalouden kehittämiseen osallistuminen THL järjestää tilaisuuden hyvinvointitalouden indikaattorien kehittämisestä marraskuussa 2023. Tilaisuudessa kerätään esimerkkejä indikaattorien käytöstä järjestöjen ja neljännen sektorin työssä ja työstetään yhdessä ehdotusta hyvinvointitalouden seurantamittaristosta.

Hyvinvointitaloudessa on kyse ihmisten, luonnon ja talouden hyvinvoinnista ja järjestöjen ja neljännen sektorin näkemykset ovat tärkeitä teeman kehittämiseksi.

Haluan osallistua hyvinvointitalouden indikaattoreiden kehittämiseen (esimerkiksi työpajat ja tilaisuudet) *

Haluan seurata hyvinvointitalouden indikaattoreiden kehittämistä (esimerkiksi uutiskirjeet, tiedotteet) *

Etunimi

Sukunimi

Sähköpostiosoite

Edustamani organisaatio *

Paikkakunta

Anna palautetta kyselystä

THL:n tietosuojaseloste

Hyväksyn henkilötietojeni käsittelyn THL:n tietosuojaselosteen mukaisesti. *

Liite 3: Kyselyn runko ruotsiksi

Välfärdsekonomi i Finland

Vilken typ av information bidrar till att skapa välbefinnande och en hållbar livsmiljö, även för kommande generationer? Vilken information samlar och följer du redan nu, som en del av ditt arbete? Vilka indikatorer och mätare för välmående, ekonomi och hållbar utveckling är mest användbara för ditt arbete? Institutet för hälsa och välfärd (THL) utvecklar mätinstrument för uppföljning och mätning av välfärd och hållbar ekonomi i Finland. Projektet går under namnet välfärdsekonomi, och har som syfte att underlätta observationen av hur olika beslut påverkar balansen mellan människor, natur och ekonomi.

THL har utarbetat ett utkast till indikatorer med syftet att bevaka genomförandet av välfärdsekonomi i Finland. Utkastet består av cirka fyrtio enskilda indikatorer, som har valts ut genom att bedöma mätsystem som redan används i olika länder. De indikatorer som presenteras i enkäten varierar sinsemellan. Bland dem finns indikatorer som redan i sig är mätare. Vissa indikatorer kan å andra sidan bestå av flera olika mätare som beskriver det undersökta ämnet.

THL kallar företrädare för finländska medborgarorganisationer och den fjärde sektorn, som på olika sätt främjar hållbar utveckling och välfärd i sitt arbete, att kommentera utkastet och delta i utvecklingen av välfärdsekonomi i Finland.

Inbjudan att delta i undersökningen har skickats till representanter för 300 olika organisationer och fjärde sektors sammanslutningar. Om du vill kan du vidarebefordra enkäten till någon annan person i din organisation. Informationen som samlas in används i den slutliga sammanställningen av mätinstrument för välfärdsekonomi.

Det tar cirka tjugo minuter att svara på enkäten. Den är uppdelad i fyra delar, där den första handlar om välfärdsekonomin i din egen organisation, den andra om nationella indikatorer, och den tredje om spridningen av välfärdsekonomiskt tänkande i Finland. I den fjärde delen frågas det om ditt intresse att följa och delta i utvecklingen av välfärdsekonomin i framtiden.

Om så önskas, kan du låta bli att svara på de delar som inte är relevanta för ditt arbete.

Q1. Vilka av följande områden, som rör människors välbefinnande, naturens välmående och ekonomisk hållbarhet, följer du för närvarande i ditt arbete?

Ekologisk hållbarhet

Välj högst fem indikatorer inom natur och miljö, som ni följer regelbundet i din organisation eller din fjärde sektors sammanslutning

- Växthusgasutsläpp
- Luftkvalitet
- Biologisk mångfald
- Förnybar energi
- Vattendragens status
- Kommunalt avfall (hushållsavfall samt avfall från handel, industri och service)
- Naturbaserad rekreation

Social hållbarhet

Välj högst fem indikatorer inom mänskligt välmående, som ni följer regelbundet i din organisation eller din fjärde sektors sammanslutning

- Förväntad livslängd
- Marginaliseringsrisk
- Ensamhet
- Våldsoffer
- Nöjdhet med livet
- Nöjdhet med boende
- Upplevelse av trygghet
- Fattigdom
- Röstningsaktivitet
- Förtroende för andra människor
- Frivilligarbete
- Inkomstskillnader
- Utbildningsgrad
- Övervikt

- Upplevd hälsa
- Nära relationer
- Dödlighet
- Mental hälsa
- Tillgång till hälsovård
- Arbetets meningsfullhet
- Tillgång till fast bredband
- Upplevelse av att vara delaktig
- Användning av kulturtjänster

Ekonomisk hållbarhet

Välj högst fem indikatorer för ekonomisk hållbarhet, som ni följer regelbundet i din organisation eller din fjärde sektors sammanslutning

- Ekonomiska tillgångar
- Hushållsinkomster
- Hushållens skuldsättning
- Sysselsättning
- Arbetslöshet
- Finländares arbetstid
- Bruttonationalprodukt
- Innovationsverksamhet hos företag
- Hushållens konsumtion
- Boendeutgifter
- Utvecklingssamarbete

Q 2. Hur viktiga anser du att följande indikatorer är för uppföljningen av människors, naturens och ekonomins välmående i Finland?

Ekologisk hållbarhet

Ange hur viktiga du anser att följande listade indikatorer är för uppföljningen av miljöns och naturens välmående i Finland. (Vet inte hur viktig – Inte alls viktig – Inte särskilt viktig – Ganska viktig – Mycket viktig)

- Växthusgasutsläpp
- Luftkvalitet
- Biologisk mångfald
- Förnybar energi
- Naturbaserad rekreation
- Vattendragens status
- Kommunalt avfall (hushållsavfall samt avfall från handel, industri och service)

Fattas någon indikator på listan, som mäter ekologisk hållbarhet, och som borde tas med i mätning av välfärdsekonomi i Finland? Nämn högst fem indikatorer.

Social hållbarhet

Ange hur viktiga du anser att följande listade indikatorer är för uppföljningen av människors välmående i Finland. (Vet inte hur viktig – Inte alls viktig – Inte särskilt viktig – Ganska viktig – Mycket viktig)

- Förväntad livslängd
- Marginaliseringsrisk
- Ensamhet
- Våldsoffer
- Nöjdhet med livet
- Nöjdhet med boende
- Upplevelse av trygghet
- Fattigdom
- Röstningsaktivitet
- Förtroende för andra människor
- Frivilligarbete

- Inkomstskillnader
- Utbildningsgrad
- Övervikt
- Upplevd hälsa
- Nära relationer
- Dödlighet
- Mental hälsa
- Tillgång till hälsovård
- Arbetets meningsfullhet
- Tillgång till fast bredband
- Upplevelse av att vara delaktig
- Användning av kulturtjänster

Fattas någon indikator på listan, som mäter människors välmående, och som borde tas med i mätning av välfärdsekonomi i Finland? Nämn högst fem indikatorer.

Ekonomisk hållbarhet

Ange hur viktiga du anser att följande listade indikatorer är för uppföljningen av ekonomisk hållbarhet i Finland. (Vet inte hur viktig – Inte alls viktig – Inte särskilt viktig – Ganska viktig – Mycket viktig)

- Ekonomiska tillgångar
- Hushållsinkomster
- Hushållens skuldsättning
- Sysselsättning
- Arbetslöshet
- Finländares arbetstid
- Bruttonationalprodukt
- Innovationsverksamhet hos företag
- Hushållens konsumtion
- Boendeutgifter
- Utvecklingssamarbete

Fattas någon indikator på listan, som mäter ekonomisk hållbarhet, och som borde tas med i mätning av välfärdsekonomi i Finland? Nämn högst fem indikatorer.

Q3. Hur främjas välfärdsekonomi i den organisation eller sammanslutning du representerar just nu, dvs. hur beaktas ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet i verksamheten?

Q4. Att delta i utvecklingen av välfärdsekonomi THL arrangerar ett evenemang om utvecklingen av välfärdsekonomins indikatorer i november 2023. Under evenemanget samlar vi exempel på användningen av indikatorer inom organisationer och fjärde sektorns arbete, och arbetar gemensamt fram ett förslag till uppföljningsmått för välfärdsekonomin.

Välfärdsekonomi handlar om välmående för människor, natur och ekonomi, och synpunkter från organisationer och fjärde sektorn är viktiga i utvecklingen av detta tema.

Jag vill delta i utvecklingen av indikatorer för välfärdsekonomi (t. ex. workshoppar och evenemang) *

Jag vill följa utvecklingen av indikatorer för välfärdsekonomi (t.ex. nyhetsbrev, bulletiner) *

Förnamn

Efternamn

E-postadress

Organisation *

Ort

Ge feedback om enkäten

THL:s sekretesspolicy

Jag godkänner behandlingen av mina personuppgifter enligt THL:s sekretesspolicy. *